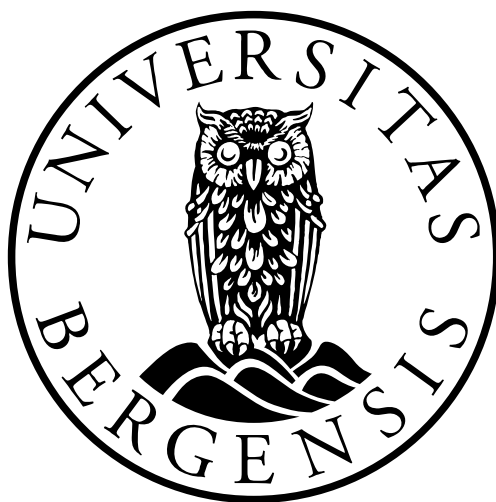

Bryter landslagsmodellen til Norges Skiforbund med EØS-avtalen artikkel 54?

Kandidatnummer: 168

Antall ord: 14164

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Dato. 10.12.2020

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Problemstillingens aktualitet	4
1.3 Metode	5
1.4 Oppgavens oppbygning.....	7
2. Reguleres idrett av EØS-avtalen?	8
3. Norges Skiforbund	11
3.1 Organiseringen av Norges Skiforbund.....	11
3.2 Et regelverk bygget på idealisme eller kommersialisme?	12
3.3 Norges Skiforbund sitt regelverk.....	12
4 Forbudet mot misbruk av dominerende stilling	16
4.1 Innledning	16
4.2 Er Norges Skiforbund et foretak?.....	16
4.3 Det relevante marked	18
4.3.1 Innledning	18
4.3.2 Sponsormarkedet.....	19
4.3.3 Markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskurranser.....	22
4.4 Dominerende stilling.....	24
4.4.1 Har NSF og FIS en kollektivt dominerende stilling?	25
4.5 Misbruk av dominerende stilling.....	27
4.5.1 Misbruk av dominerende stilling i tilleggende marked	27
4.5.2 Misbruker NSF og FIS sin kollektivt dominerende stilling?	29
4.6 Samhandelskriteriet	33
5 Kan en konkurransebegrensning forsvares?	34
5.1 Innledning	34
5.2 Kommer «Wouters-testen» til anvendelse etter EØS-avtalen art. 54?	34
5.3 Solidaritetshensyn som legitimt formål	35
5.4 Proporsjonalitetsvurderingen	37
6 Avslutning	43
7 Litteraturliste	45

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Oppgaven vil ta for seg spørsmålet om Norges Skiforbund (NSF) gjennom bestemmelsen i Fellesreglementet 206.2.5 har innført regler om markedsrettigheter i strid med EØS-avtalen artikkel 54.¹ Spørsmålet er åpent og uavklart. Profesjonaliseringen og kommersialiseringen av idretten har de siste årene skutt fart. Dette har ført til spørsmål om idrettens regelverk om markedsrettigheter strider med europeisk konkurranserett. EØS-avtalen artikkel 54 forbyr dominerende foretak å misbruke sin sterke markedsposisjon. Forbudet skal sikre konkurransereglens målsetting om å oppnå en effektiv ressursbruk på markedet. Selv om konkurransereglene beskytter «tradisjonell» konkurranse mellom selskaper i en kommersiell industri, viser rettspraksis fra EU-domstolen at det stadig blir større rom for å anvende konkurranseretten på idrettsreglement.

For at landslagsutøvere kan konkurrere på internasjonalt nivå kreves en enorm treningsinnsats og konkurranseinnsats. For at utøverne kan nedlegge denne innsatsen trenger de et økonomisk fundament. Norske skilandslagsutøvere er underlagt Norges Skiforbund. Norges Skiforbund har gjennom Fellesreglement 206.2.5 inntatt et forhåndstillatelsessystem for utøvernes adgang til å inngå individuelle sponsoravtaler. Norske landslagsutøvere som Johannes Høstflot Klæbo og Therese Johaug har en enorm markedsverdi. Denne markedsverdien kan de enkelte utøverne utnytte ved å inngå individuelle sponsoravtaler. NSF på sin side, ønsker å sikre eget inntektsgrunnlag gjennom bred markedsføring av NSF's sponsorer. Formålet til skiforbundet er satsing fra bredde til toppidrett. Dette er selvsagt kostbart. Norges Skiforbund har derfor regulert hvordan markedsrettighetene skal fordeles.

For å vurdere om NSF's regel bryter med EØS-avtalen artikkel 54 må det foretas flere vurderinger. For det første må det foretas en mer generell vurdering i hvilken grad EØS-avtalen får anvendelse på idrettens område. Deretter vil det undersøkes om Fellesreglementet 206.2.5 er i strid med artikkel 54. For å avgjøre om NSF misbraker sin dominerende stilling må flere vurderinger foretas. For det første er den en forutsetning at NSF må være et «foretak». Videre må NSF ha en «dominerende stilling» i «det relevante marked». Deretter må det vurderes om Fellesreglementet 206.2.5 utgjør et misbruk av den dominerende stilling.

---

¹ Traktaten om Det Europeiske Økonomiske samarbeidsområdet (EØS-avtalen)

Til slutt vil det vurderes om konkurransebegrensningen likevel kan forsvares. Vilkårene vil bli nærmere gjennomgått i oppgaven.

1.2 Problemstillingens aktualitet

Problemstillingen ble satt på spissen da den norske landslagsalpinisten Henrik Kristoffersen saksøkte Norges Skiforbund i 2016. Søksmålet var en konsekvens av at NSF ikke ville godkjenne hans individuelle hjelmsponsoravtale med sponsorgiganten Red Bull.² Saken belyser interessekonflikten mellom en idrettsutøvers markedsrettigheter, og markedsrettighetene til monopoliserte idrettsforbund. Ett av de (tre) sentrale spørsmålene i saken, og med relevans for oppgaven, var om NSF sin godkjenningsmodell og den konkrete nektelsen av å lisensiere merke på hjelmen til Kristoffersen var i strid med EØS-avtalen artikkel 54. Videre vurderte også retten om godkjenningsmodellen var i strid med EØS-avtalen art. 36 og konkurranseloven §10/ EØS art. 53. Oslo tingrett henvendte seg til EFTA-domstolen for rådgivende uttalelse i saken. Uttalelsene kom i sak E-08/17 i 2018, og saken ble gjenopptatt til behandling i mars 2019. Ved behandlingen for Oslo tingrett, kom retten til at NSFs forbud om forhåndsgodkjenning av individuelle sponsoravtaler, var en restriksjon etter EØS-avtalen art.36. Forbudet kunne imidlertid legitimeres på bakgrunn av solidaritetshensyn.³ EFTA-domstolen foretok ikke en vurdering i forhold til EØS-avtalen artikkel 54. Ved Oslo Tingretts behandling av saken slo de fast at NSF ikke hadde en dominerende stilling på markedet. Oslo Tingrett nøyde seg med å vise til drøftelsene rundt artikkel 36. Det nevnte solidaritetshensyn medførte at det ikke forelå brudd på konkurransebestemmelsene.⁴

Parallelt med Kristoffersen-saken behandlet det tyske konkurransetilsynet (Bundeskartellamt) sak om idrettsutøveres mulighet til å markedsføre seg selv under de olympiske leker (OL).⁵ Vedtaket illustrerer hvordan restriksjoner på idrettsutøvernes markedsrettigheter kan være gjenstand for prøving under EUs konkurranserett. Konkurransetilsynet i Tyskland fant at Den Internasjonale Olympiske Komité og den Tyske Olympiske Komité utilbørlig hadde misbrukt sin kollektivt dominerende stilling. Misbruket av den dominerende stillingen hindret tyske idrettsutøvere og deres sponsorer tilgang til markedet. Konkurransetilsynet i Tyskland fant at

---

² TOSLO-2016-166104, (Kristoffersen-saken)

³ Sak E-08/17, avsnitt 76 og 116

⁴ TOSLO-2016-166104, side 28-29

⁵ Bundeskartellamt, Decicion pursuant to Section 32b GWB Public version, B-226/17 (February 2019) (heretter avgjørelsen fra Bundeskartellamt)

dette var i strid med TEUV art. 102.⁶ Vedtaket fra Bundeskartellamt er begrunnet i tysk konkurranselovgivning, men som det vil redegjøres for vil medlemsstater i stor grad følge en enhetlig praksis etter TEUV art. 102. Hvilken betydning saken vil ha for europeisk, og dermed norsk konkurranserett, gjenstår å se. Dersom andre konkurransetilsyn i Europa følger opp og reiser tilsvarende saker, vil dette kunne få betydning for norsk konkurranserett. Avgjørelsen har allerede skapt interesse for EU-kommisjonen, som vurderer tilnærmingen for resten av EU.⁷ I England ser en også at konflikten mellom utøvernes markedsrettigheter og idrettsforbund er på agendaen. En gruppe britiske idrettsutøvere, med langdistanseløperen Mo Farah i spissen, har varslet den Britiske Idrettskommisjonen om rettslige skritt.⁸

På idrettsfeltet er det få saker som kommer inn for domsapparatet. Dette kan ha en sammenheng med at enkeltutøvere vegrer seg for å gå imot større innflytelsesrike forbund. I tillegg medfører et søksmål ofte en betydelig prosessrisiko. Kristoffersen-saken og vedtaket fra tyske konkurransemyndigheter belyser at det er et behov for avklaring av konkurranserettslige spørsmål innenfor sportssektoren. Spørsmålene som ble tatt opp i disse sakene er av stor betydning for profesjonelle idrettsutøvere som ønsker å maksimere egen markedsverdi. Siste ord er neppe sagt når det gjelder hvorvidt dominerende nasjonale idrettsforbund kan regulere idrettsutøverens mulighet til å markedsføre seg selv. NSF har et stort spillerom når det gjelder å innføre regler for sine utøvere. Det er derfor et behov for at regelverket kontrolleres og prøves- også for domstolene.

1.3 Metode

I denne delen av oppgaven vil problemstillingens spesielle karakter belyses. Det er flere metodiske utfordringer ved vurderingen av om et idrettsforbunds regelverk er i strid med EØS-avtalen artikkel 54. Idrettsjus er et rettsområde som skiller seg fra tradisjonell lovgivning. Idrettens regler er ikke «lover» i normalt forstand. Det finnes ikke formelle lover vedtatt av Stortinget som direkte regulerer idrettens tvister. Idretten er gitt et betydelig selvstyre og selvdømme på grunn av idrettens autonomi. Dette medfører at idrettsorganer utarbeider idrettslige regelverk, og tvister avgjøres av idrettsorganisasjonens egne organer. Norges Idrettsforbund har gitt idrettsforbund kompetanse til å utarbeide egne regelverk.

---

⁶ Avgjørelsen fra Bundeskartellamt, avsnitt 90

⁷ Se <https://www.sports.legal/2019/12/questions-raised-over-marketing-restrictions-on-olympic-athletes/>

⁸ Se <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4f5b8ca6-1e61-4f2e-9054-e4893fd189e6>

Derfor vil NSF sitt regelverk være helt sentralt i oppgavens fremstilling. Idrettens regler kan imidlertid bli overprøvd at nasjonale og internasjonale domstoler dersom de er i strid med preseptorisk lovgivning. I denne sammenheng søker oppgaven å klarlegge hvilke reguleringer Norges Skiforbund er underlagt etter EØS-avtalen artikkel 54. Der idrettens regler er i strid med EU og EØS-avtalens bestemmelser, vil fellesskapsrettens regler gå foran idrettens autonomi.

EØS-avtalen artikkel 54 er i hovedsak identisk med artikkel 102 TEUV.⁹ Det grunnleggende rettskildeprinsipp innen EØS-retten er hensynet til homogenitet.¹⁰ I dette ligger at EØS-reglene skal tolkes likt i EU og EFTA-statene. Dette medfører at EU-domstolens rettspraksis vil være den sentrale tolkningsfaktoren ved tolkning av EØS art. 54.¹¹ Selv om det er en viss forskjell mellom integrasjonsmålsettingen i TEUV og EØS-avtalens målsetting om markedsadgang, tilsier ikke EØS-avtalens egenart at dens konkurranseregler skal tolkes på en annen måte enn EUs konkurranseregler.¹² Målsettingen om homogenitet vil således danne bakteppet for den metodiske tilnærmingen for oppgaven. TEUV art. 102 har endret artikkelnummer flere ganger (art. 82 og art. 86). Oppgaven vil konsekvent henvise til art. 102, som er dagens nummerering. Det legges til grunn at bestemmelser som fremkommer av EØS-avtalens hoveddel gjelder som norsk lov og i tilfelle motstrid, gis bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel forrang over andre bestemmelser som regulerer samme forhold.¹³

Opgaven vil i stor grad basere seg på rettspraksis. Foruten EFTA-domstolens uttalelser i sak E-08/17 er problemstillingen rundt EØS-avtalens art. 54 og idrettens regelverk beskjedent behandlet. EFTA-domstolens uttalelser i sak E-08/17 vil benyttes der de kan bidra med avklaring til problemstillingen. I tillegg vil Bundeskartellamt sitt vedtak tillegges noe vekt ved avklaring av spørsmål knyttet til oppgavens drøftelser.¹⁴ Oppgaven vil benytte praksis fra EU-domstolen som omhandler tjenestereglene. Det er derfor nødvendig å klarlegge nærmere for forholdet mellom de to regelsettene: konkurransereglene og tjenestereglene. Regelsettene vil i flere tilfeller søke å oppnå den samme virkning, og overlappingen er på mange måter fullkommen. Praksis fra EU-domstolen viser at idrettens regler i flere tilfeller har blitt

---

⁹ Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV)

¹⁰Jfr. EØS-avtalen art. 6

¹¹ EØS-rett (2011) s. 87

¹² EØS-rett (2011) s. 469

¹³ Jf. lov av 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-loven) §§1 og 2

¹⁴ Bundeskartellamt, Decicion pursuant to Section 32b GWB Public version, B-226/17 (February 2019)

utfordret av både reglene om fri bevegelse og konkurransereglene.¹⁵ I tillegg har Europakommisjonen (Kommisjonen) begrunnet sin tilnærming innen håndhevelsen av konkurransereglene, ved å basere seg sterkt på rettspraksis fra reglene om fri bevegelighet.¹⁶

I tillegg til domstolene har Kommisjonen en sentral rolle. Kommisjonen har sentrale oppgaver som EUs utøvende myndighet.¹⁷ En av Kommisjonens oppgaver er å overvåke at medlemsstatene gjennomfører og håndhever EU-retten. I tillegg forvalter Kommisjonen EUs lovgivning direkte, særlig ved konkurransereglene. Kommisjonens avgjørelser vil benyttes i oppgavens videre fremstilling. I tillegg til Kommisjonens avgjørelser, publiserer de veiledninger. Selv om veiledningene ikke er bindende, vil domstolene i mange tilfeller føle seg bundet til å følge de for å sikre enhetlig praksis. Veiledningene kan således belyse hvordan EUs konkurranseregler skal forstås basert på EU-domstolens og Kommisjonens praksis.

1.4 Oppgavens oppbygning

Kapittel 2 og 3 vil danne bakteppet for oppgavens problemstillinger. I kapittel 2 vil det undersøkes i hvilken grad idrett reguleres av EØS-avtalen. I kapittel 3 vil det gis en fremstilling av Norges Skiforbund sitt regelverk. Her vil det undersøkes hvordan Norges Skiforbund regulerer utøvernes markedsrettigheter, og hvilke muligheter utøverne har til å inngå individuelle sponsoravtaler. Kapittel 2 og 3 danner således utgangspunktet for å vurdere om NSF's regelverk er i strid med EØS-avtalen artikkel 54.

I kapittel 4, som utgjør hoveddelen i oppgaven, vil det vurderes om Fellesreglementet 206.2.5 er i strid med EØS-avtalen artikkel 54. Det er flere vurderinger som må foretas etter art. 54. Disse omhandler som nevnt om NSF er et foretak, videre om de har en dominerende stilling på det relevante marked, og til slutt vil det vurderes om de misbruker en eventuell dominerende stilling. Her vil det relevante marked defineres.

Til slutt vil det i kapittel 4 vurderes om en konkurransebegrensning kan forsvares etter den såkalte «Wouters-testen». I korte trekk omhandler testen at en konkurransebegrensning kan anses lovlig dersom konkurransebegrensningen søker å oppnå et legitimt formål, som er

---

¹⁵ For eksempel sak C-415/93 Bosman

¹⁶ Se «The EU and sport: Background and Context» (n 17), vedlegg 1, punkt 2.

¹⁷ Jf. TEUV art. 17(1)

nødvendig og egnet til oppnåelse av det legitime formålet, og ikke er uforholdsmessig i forhold til den ulempe utøverne pålegges.¹⁸

2. Reguleres idrett av EØS-avtalen?

EUs anvendelse av konkurranseregler på idrettens område har vært gjennom en interessant utvikling. Tradisjonelt var idrett et område som i all hovedsak dreide seg om sosiale og kulturelle normer. EØS-avtalens hoveddel regulerer ikke uttrykkelig at idrettens regler er underlagt EØS-retten. Etter at Lisboa-traktaten ble undertegnet i 2009 fikk imidlertid idretten et konstitusjonelt grunnlag.¹⁹ Det følger av TEUV artikkel 165 nr.1 at idretten er en del av EU-rettens virkeområde. Etter artikkel 165 skal Unionen bidra til å fremme europeiske idrettsspørsmål. Samtidig skal det tas hensyn til idrettens spesielle karakter og dens struktur basert på frivillighet. EU-fellesskapet skal samarbeide med organisasjoner og myndigheter som har ansvar for sport. Videre skal utviklingen beskytte den fysiske og moralske integriteten til idrettsutøverne, spesielt de yngste.²⁰

EU-domstolens første sak angående idrett kom i 1974 i Walrave og Koch mot UCI (Walrave). I det vesentlige uttalte EU-domstolen at visse regler innen idretten var rent sportslige. Disse «rent sportslige» reglene hadde ikke noe med økonomisk aktivitet å gjøre.²¹ Kjernen i EU-domstolens praksis om idrett ble dermed formulert. Traktatens bestemmelser kan benyttes på idrettens regelverk som innebærer økonomisk aktivitet, i motsetning til de rent sportslige reglene.²²

EU-domstolens avgjørelse i Walrave, ble bekreftet og videreutviklet i Bosman-saken. Saken omhandlet den belgiske fotballspilleren Jean-Marc Bosman. Han mente UEFAs overgangsregler var et hinder for regelen om fri bevegelse av arbeidstakere. UEFAs overgangsregler bestemte at kontraktløse spillere (fotballspillere uten kontrakt med en bestemt klubb), kun kunne signere med nye fotballklubber dersom den nye klubben betalte et

---

¹⁸ Sak C-309/99 Wouters, avsnitt 90

¹⁹ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, OJ C 306. (Lisboa-traktaten)

²⁰ Jf. TEUV artikkel 165.2 syvende strekpunkt

²¹ Sak C 36/74 Walrave, avsnitt 140

²² For eksempel sak C- 36/74 Walrave avsnitt 4, Sak C-13/76 Doná avsnitt 12, Sak C-415/93 Bosman avsnitt 73, og forente saker C-51/96 og C-191/97 Deliège avsnitt 41

overgangsgebyr. EU-domstolen slo fast at fotballspillere og andre idrettsutøvere er å regne som arbeidstakere etter EU-retten, dersom idrettsutøvelsen innebærer økonomisk aktivitet.²³ Kontraktsløse spillere kunne nå fritt inngå kontrakter innen EU og EØS-område, uten at den tidligere fotballklubben kunne kreve betaling.²⁴ Bosman-saken står som en milepæl i idrettsjussen, ettersom det på dette tidspunktet ikke fulgte av TEUV art.165 at idrett var underlagt EU-retten. Bosman-saken adresserte i tillegg det som i dag kalles «idrettens særtrekk», der EU-domstolen åpner opp for at det kan foreligge legitime formål som begrunner en idrettsregel. Blant annet anerkjente EU-domstolen at oppmuntring, rekruttering og opplæring av unge fotballspillere kan aksepteres som et legitimt formål.²⁵ I vurderinger av idrettsregler må det derfor benyttes en særegen aktsomhet. I Walrave og Bosman ble idrettens regler vurdert på bakgrunn av tjenestereglene. Det var dermed fortsatt uklart om EUs konkurranserett også kom til anvendelse på det sportslige regelverket.

EUs konkurransebestemmelser og idrettens regelverk ble satt på spissen i Meca Medina-saken.²⁶ To profesjonelle svømmere ble utestengt etter antidopingreglementet i fire år, etter å ha testet positivt for det forbudte anabole stoffet nadrolon i 1999. Selv om utestengingen ble redusert til to år etter anke til TAS, gjorde de to svømmerne gjeldende at avgjørelsen medførte et brudd på TEUV artikkel 101 eller 102. I EU-domstolens behandling av saken gjorde de det klart at regler fastsatt av et idrettsforbund er underlagt konkurranseretten.²⁷ Kjernespørsmålet var fremdeles det samme som etter Walrave og Bosman; utgjør idrettsaktiviteten en økonomisk aktivitet. EU-domstolen fant at IOC og Det internasjonale svømmeforbund klart bedrev økonomisk aktivitet. Videre utgjorde antidopingreglementet en konkurransebegrensning. Konkurransbegrensningen kunne imidlertid rettferdiggjøres på bakgrunn av et legitimt formål om en dopingfri idrett. Videre stod ikke det legitime formålet i en uforholdsmessig stilling i forhold til ulempene dette medførte for utøverne.²⁸ Ifølge EU-domstolen hadde en «ren» sport større interesse, og dermed inntekter, både for idretten som sådan, og utøverne.²⁹ EU-domstolen foretok dermed en vurdering på bakgrunn av den såkalte «Wouters-testen», hvor det sentrale er om en konkurransebegrensende regel likevel kan legitimeres på bakgrunn av formålsbetraktninger.

---

²³ Sak C-415/93 Bosman, avsnitt 73

²⁴ Sak C-415/93 Bosman, avsnitt 100

²⁵ Sak C-415/93 Bosman, avsnitt 106

²⁶ Sak C-519/04 Meca Medina

²⁷ Sak C-519/04 Meca Medina, avsnitt 22

²⁸ Sak C-519/04 Meca Medina, avsnitt 42-45

²⁹ Sak C-519/04 Meca Medina, avsnitt 45

Første gang EU-domstolen legitimerte en konkurransebegrensning ved en konkret vurdering av om det forelå et legitimt formål, var i Wouters-saken. I saken ble det avgjort at en forskrift som inneholdt et forbud mot tverrfaglig partnerskap mellom advokater og regnskapsførere var en konkurransebegrensning.³⁰ EU-domstolen kom imidlertid til at en slik begrensning kunne legitimeres etter TEUV art. 101 dersom regelen var nødvendig for riktig utøvelse av advokatyrrke.³¹ Dermed ble «Wouters-testen» utviklet. Den konkrete testen må ta utgangspunkt i det legitime formål som søkes oppnådd, om konkurransebegrensningen er nødvendig i forfølgelsen av det legitime formålet, og ikke medfører en uforholdsmessig ulempe.³² Det har blitt stilt spørsmål om hvor anvendelig testen er for å legitimere konkurransebegrensninger. Kommisjonen har imidlertid uttalt at testen er en passende metode for å vektlegge «idrettens særlige karakter».³³ Dermed supplerer «Woutersunntaket» unntaket for regler av ren sportslig karakter, oppstilt i Walrave og Bosman.

Basert på nevnte praksis må enhver idrettsregel vurderes ut ifra om de utgjør økonomisk aktivitet. Selv om idrett i dag er «big business», innebærer imidlertid ikke dette uten videre at idrettens regler bryter med EUs konkurranseregler, jf. Wouters og Meca-Medina. Enhver tvist må vurderes konkret, hvor det må undersøkes om regelen er forholdsmessig i lys av regelens formål.³⁴ Det er imidlertid ikke tvil om at idrett reguleres av EØS-avtalen, og rettsutviklingen vil skyte fart i tråd med profesjonaliseringen og kommersialiseringen av idretten.

---

³⁰ Sak C-309/99 Wouters, avsnitt 90

³¹ Sak C-309/99 Wouters, avsnitt 110

³² Kienapfel & Stein (2007) s. 7

³³ «The EU and Sport: Background and Context» (n 17) 69, avsnitt 2.1.1 og 2.1.2

³⁴ Sak C-309/99 Wouters, s. 97

3. Norges Skiforbund

3.1 Organiseringen av Norges Skiforbund

Organisasjonsstrukturen av norsk skiorganisasjon er sentral for forståelsen av problemstillingen. Norsk idrett er stort sett bygget på et hierarkisk system. For NSF's vedkommende, er de underlagt Norges Idrettsforbund (NIF) og Det Internasjonale Skiforbund (FIS). I tillegg må alle markedsavtalene til løpere som skal delta i De Olympiske Leker (OL) være i samsvar med IOCs charter.³⁵ Dette samspillet medfører at NSF sitt interne regelverk må være i overensstemmelse med det nasjonale regelverket til NIF, samt det internasjonale forbundet, FIS, sine regler.³⁶

Norges Skiforbund er det nest største særforbundet under NIF, etter fotballforbundet.³⁷ NSF er organisator og regulator for seks grener innen norsk skisport: alpint, freestyle, kombinert, hopp, langrenn og telemark.³⁸ NSF er en vidtrekkende organisasjon, bestående av 16 skikretser og 1150 skiklubber.³⁹ Norges Skiforbund står selv for organisering og ledelse innen skisporten. Deres formål er å fremme skiidretten nasjonalt, og representere skiidretten internasjonalt. NSF skal i tillegg sørge for at skiidretten fungerer optimalt på både elite og breddenivå.⁴⁰ Utøvere som er innlemmet i NSF må overholde NSF's interne regelverk, kalt Fellesreglementet. I Fellesreglementet reguleres utøvernes markedsrettigheter. Det vil gis en presentasjon av det aktuelle regelverk i pkt. 3.3. Som vist gjennom EU-domstolens avgjørelser i Bosman og Walrave, og som Kommisjonen har påpekt, må hensynet til «specificity of sport» vektlegges.⁴¹ Det vil derfor gis en kort innføring i historien bak NSF's markedsbestemmelser. Som en vil se i rettferdiggjøringen i pkt. 5, medfører vurderingen at særegne hensyn spiller inn.

---

³⁵ NSF Fellesreglement pkt. 206.2

³⁶ NIFs lov §2-2(5) og NSF Fellesreglement pkt. 200.1.1

³⁷ Norges Idrettsforbund sin hjemmeside: <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/organisering/>

³⁸ Se Norges Skiforbund sitt organisasjonskart:

<https://www.skiforbundet.no/contentassets/134161c04d204c529ce39b36e5547359/org.kart2019.png>

³⁹ <https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/var-historie/>

⁴⁰ Jfr. NSF's lov §1

⁴¹ European Commission (2007), avsnitt 2.1.1

3.2 Et regelverk bygget på idealisme eller kommersialisme?

Historisk sett har organisering av norsk idrett vært basert på frivillighet og dugnadsarbeid. Kostnadene knyttet til utførelsen av idretten var lave, og enkeltutøvere hadde i mindre grad mulighet til å tjene penger gjennom idretten sin. Dagens eliteidrett, der sponsorpengene rår, har vokst frem som en konsekvens av profesjonaliseringen av idretten på 1970-tallet.⁴² I takt med profesjonaliseringen har kostnader og inntekter knyttet til idretten økt betraktelig.

«Sponsorer» ble et nytt begrep da næringslivet begynte å stille opp med penger for å markedsføre seg selv og sine produkter. I dag kan en på mange måter si at idretten, og den enkelte idrettsutøver, er å regne som en handelsvare på grunn av deres markedsverdi. Tross forandringene er idretten fremdeles en frivillig folkebevegelse, der de fleste idrettslag drives av dugnadsarbeid. I idrettspolitikken ligger stadig et ønske om at det brede lag av folket skal motiveres til fysisk aktivitet, og visjonen til NSF om «mange, gode og glade» skiløpere står stødig.⁴³

Tatt utviklingen i betraktning er det derfor ikke overraskende at hensynet til solidaritet i skiidretten står sterkt. For Norges Skiforbund har det på grunn av profesjonaliseringen av idretten vært viktig å utforme regler slik at de kan ivareta NSF's formål om å støtte både elite- og breddeidretten. Solidaritetshensynet er et sentralt hensyn bak sponsorpraksisen til NSF. Problemstillinger oppstår når NSF's regelverk både skal ivareta idrettslige kjerneverdier, og samtidig ikke komme i konflikt med utøvernes rettigheter.

Hvorvidt solidaritetsformål kan rettferdiggjøre en konkurransebegrensning, vil bli nære vurdert i pkt.5.3. I vurderingen ser en at den historiske utviklingen har spilt inn. Idrettens regelverk må nå settes opp mot alminnelig lovgivning, som en følge av kommersialiseringen.

3.3 Norges Skiforbund sitt regelverk

Denne delen av oppgaven vil klarlegge Norges Skiforbund sitt regelverk, og hvilke muligheter en landslagsutøver har til å inngå individuelle sponsoravtaler. Innledningsvis vil det påpekes at samspillet som foreligger mellom Norges Skiforbund, Norges Idrettsforbund og Det Internasjonale Idrettsforbund medfører at regelverket er komplisert. Det vil derfor kun redegjøres for den delen av regelverket som er av relevans for oppgavens problemstilling.

---

⁴² Se Thorsnæs og Sæle, "Idrett I Norge" I Store norske leksikon, 27.mars 2020 https://snl.no/idrett_i_Norge (lest 13.10.2020)

⁴³ Idrettspolitisk dokument, pkt. 2 og <https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/felles-lover-og-regler/verdigrunnlag-og-hovedmal/>

På internasjonalt nivå gjelder Det Internasjonale Idrettsforbund, FIS, sitt regelverk, The International Ski Competition Rules (ICR), for Cross Country Skiing.⁴⁴ Etter FIS' regelverk er konkurranser innført på FIS-kalenderen (som verdenscup og internasjonale mesterskap) kun åpent for utøvere som er påmeldt, og lisensiert, av utøverens nasjonale skiforbund.⁴⁵ Deltakelse i internasjonale konkurranser forutsetter dermed at norske skilandslagsutøvere er korrekt lisensiert av NSF. Etter FIS' regelverk pkt. 204.1.4 skal ikke et nasjonalt forbund utstede FIS-lisens til en utøver som tillater at hans navn eller bilde benyttes i markedsføring, dersom det nasjonale forbund ikke er part i markedsavtalen. FIS' regelverk regulerer ikke hvordan et nasjonalt forbund skal gjennomføre markedsreglene. Det åpnes derfor opp for at NSF kan stå for den interne utarbeidingen av markedsreglene.

På nasjonalt nivå, for samtlige idrettsgrener, gjelder Norges Idrettsforbund sitt regelverk, NIFs lov.⁴⁶ NIFs lov §13-3 begrenser idrettsutøvernes muligheter til å inngå individuelle sponsoravtaler. Av bestemmelsen følger det at «*kun organisasjonsledd kan inngå avtaler*». Utøvere er avskåret fra å inngå markedsavtaler/sponsoravtaler selv, ettersom et «organisasjonsledd» er alle særforbund, idrettskretser, idrettsråd, idrettslag og særkretser/regioner.⁴⁷ NIFs lov §14-4(2) åpner imidlertid opp for at en utøver kan inngå individuelle sponsoravtaler dersom avtalen inngås etter vilkårene fastsatt at det aktuelle særforbundet. Det er dermed opp til NSF å regulere adgangen til individuelle sponsoravtaler for skilandslagsutøvere. En «sponsoravtale» eller «markedsavtale» er en avtale som inngås mellom et foretak, omtalt som sponsoren, og en idrettsorganisasjon eller idrettsutøver som mottar sponsingen.⁴⁸ I NIFs lov er begrepet «markedsavtale» brukt.⁴⁹ Den ulike begrepsbruken medfører ingen realitetsendringer, og vil variere i oppgavens videre fremstilling.

I overenstemmelse med NIFs lov §13-3(5) har NSF utarbeidet bestemmelse for inngåelse av individuelle sponsoravtaler i Fellesreglementet punkt 206.2.5. Bestemmelsen regulerer

---

⁴⁴ FIS sitt regelverk for langrenn, hentet fra: https://assets.fis-ski.com/image/upload/v1540201631/fis-prod/ICR_Cross-Country_2018_clean.pdf

⁴⁵ Se FIS' s regelverk pkt. 202.1.2

⁴⁶ Lov for Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIFs lov) §2-1

⁴⁷ Jf. NIFs lov §1-1(3)

⁴⁸ Kjenner (2012) s. 161

⁴⁹ Jfr. NIFs lov §14-4

hvorvidt, og på hvilke vilkår, skiutøverne kan inngå individuelle sponsoravtaler.

Fellesreglementet 206.2.5 første ledd lyder:

«En løper kan ikke inngå individuelle markedsavtaler knyttet til sportslig virksomhet, herunder etablere ansettelsesforhold knyttet til sin sportslige virksomhet, annet enn med organisasjonsledd, jf. NIFs lov § 13-3 (3). I henhold til NIFs lov § 14-4 (2) tillater NSF at løpere inngår – og står som part i – egne markedsavtaler forutsatt at:

a) det relevante organisasjonsleddet har gitt skriftlig aksept for at løperen kan påbegynne forhandlinger med den aktuelle samarbeidspartneren,

b) organisasjonsleddet godkjenner avtalen ved å medsignere den sammen med partenes (løper og samarbeidspartneren) signatur og

c) organisasjonsleddet mottar en rimelig andel av den verdien samarbeidsavtalen representerer.»

Bestemmelsen åpner opp for at en utøver kan inngå individuelle sponsoravtaler dersom tre kumulative vilkår er oppfylt. For det første må NSF gi «*skriftlig aksept*» for at løperen kan påbegynne forhandlinger med den aktuelle sponsoren. For det andre krever inngåelsen av avtalen medsignering av NSF, og for det tredje skal NSF motta en «*rimelig andel*» av verdien sponsoravtalen representerer. Kommisjonen har tolket «*rimelig andel*» som at verdien av markedsavtalene må fordeles mellom NSF og utøveren på en balansert måte. Hvis ikke vil det foreligge en uforholdsmessig restriksjon på utøverens adgang til å yte sponsortjenester.⁵⁰ Som en siste skranke bestemmer pkt. 206.2.5 annet ledd at NSF fritt kan nekte å akseptere utøverens forslag til sponsoravtaler. En eventuell nektelse krever imidlertid «*saklig grunnlag*». Etter bestemmelsen «*kan*» et saklig grunnlag blant annet være at sponsoravtalen «*strider med en eksisterende eller fremtidig sponsoravtalen inngått av den aktuelle grenen eller NSF sentralt (feks grunnet bransjeekslusivitet gitt til en NSF-sponsor)*», at produkter er «*i strid med idrettens regelverk*», eller at «*NSF sentralt skal forhandle med en eller flere sponsorer innenfor samme bransje og/eller produktkategori*».

Sponsorpraksisen til NSF setter derfor klare begrensninger for en utøvers mulighet til å inngå sponsoravtaler, ettersom enhver avtale må forhåndsgodkjennes. Samtidig begrenses

---

⁵⁰ Sak E-08/17, Kristoffersen, avsnitt 10 og 24

sponsorens muligheter til å markedsføre seg gjennom NSF's utøvere. For utøvere som blir tatt ut på landslaget gjelder i tillegg «standardavtalen» som er en avtale mellom utøverne og NSF's landslag.⁵¹ Standardavtalen viser til bestemmelsen om markedsrettigheter i Fellesreglementet 206.2.5. Bestemmelsen er derfor bindende for alle landslagsutøvere på NSF sitt landslag.

NSF's regelverk åpner imidlertid for at en utøver kan inngå individuelle avtaler gjennom den såkalte «skipool-ordningen». Ordningen medfører at utøverne kan inngå individuelle sponsoravtaler når det gjelder levering av nødvendig utstyr som staver, briller, ski og støvler.⁵² Dette er med andre ord et unntak fra regelen i 206.2.5. Hvorvidt unntaket kan rettferdiggjøre restriksjoner på utøverens mulighet til å inngå individuelle sponsoravtaler etter Fellesreglementet 206.2.5, vil bli vurdert i oppgavens pkt. 5.

Norges Skiforbunds regelverk åpner dermed for at utøveren har to muligheter til å inngå individuelle sponsoravtaler. For det første kan en utøver gis tillatelse til inngåelse av sponsoravtalen gjennom forhåndstillatelsessystemet i Fellesreglementet 206.2.5. For det andre kan en utøver inngå avtaler gjennom «skipool-ordningen», jf. standardavtalen pkt. 5.4.1. Systemet oppstiller derfor ikke et direkte forbud mot å inngå individuelle sponsoravtaler. En utøver kan imidlertid ikke fritt inngå avtale med en sponsor om å fremme produkter/ tjenester på sponsormarkedet. Dette medfører at regelen i Fellesreglementet 206.2.5 kan være en konkurransebegrensning etter EØS-avtalen artikkel 54. I det videre vil forbudet mot misbruk av dominerende stilling i artikkel 54 presenteres, før den konkrete vurderingen blir foretatt fra pkt. 4.2.

---

⁵¹ Standardavtalen mellom NSF og landslagsutøverne, hentet fra:
<https://www.skiforbundet.no/contentassets/4a9d9fd6876d4c6e9463655aa9c21b5f/landslagsavtale-pr.-25.04.2017.pdf>

⁵² Jf. Standardavtalen pkt. 5.4.1

4 Forbudet mot misbruk av dominerende stilling

4.1 Innledning

Forbudet mot misbruk av dominerende stilling i EØS-avtalen artikkel 54 første ledd lyder:

“Any abuse by one or more undertakings of a dominant position within the territory covered by this Agreement or in a substantial part of it shall be prohibited as incompatible with the functioning of this Agreement in so far as it may affect trade between Contracting Parties”

Et foretaks dominerende stilling fører ikke til brudd på artikkel 54 alene.⁵³ Etter bestemmelsen må det vurderes om ett eller flere foretak har en dominerende stilling på det «relevante marked». Markedsavgrensningen er avgjørende for å kunne ta stilling til hvilke virkninger et foretaks tiltak har på konkurransen. Desto snevrere et marked er definert, desto høyere sannsynlig er det for at et foretak er dominerende i det relevante marked. Videre må den dominerende stillingen referere seg til EØS-området, og misbruket må ha en grenseoverskridende virkning.⁵⁴ Til slutt må det påvises et misbruk av den dominerende stillingen. Som redegjort for i pkt. 2 faller idrettens regelverk inn under EØS-avtalen, og den første vurderingen er om Norges Skiforbund er et foretak etter art. 54.

4.2 Er Norges Skiforbund et foretak?

Begrepet «foretak» er verken definert i EØS-avtalens hoveddel, eller i EU-traktatene. Etter EU-domstolen er en enhet å anse som et foretak dersom enheten driver med økonomisk aktivitet, uavhengig av enhetens rettslige status og finansieringsmåte.⁵⁵ EU-domstolen har gitt en bred definisjon av foretaksbegrepet, og definerer «økonomisk aktivitet» som enhver virksomhet som består i å tilby en vare eller tjeneste på markedet.⁵⁶ EU-domstolen legger således en funksjonell tolkning av foretaksbegrepet til grunn, der det fokuseres på virksomheten enheten driver. Dette er i tråd med konkurransereglens formål om å fremme konkurranse på markedet. Reglene bør kun komme til anvendelse på aktiviteter som er av økonomisk karakter, uavhengig av enhetens institusjonelle karakteristikk.⁵⁷

---

⁵³ EØS- rett (2011) s. 542

⁵⁴ EØS-rett (2011) s.433

⁵⁵ Se EU-domstolens uttalelse i C-180/98 Pavlov, avsnitt 75, og Sak 7/68, Kommisjonen mot Italia, avsnitt 36

⁵⁶ Sak 118/85 Kommisjonen mot Italia, avsnitt 7

⁵⁷ EØS-rett (2011) s. 953 og sak C-8/08 T-Mobile, avsnitt 38

Ideelle organisasjoner, som NSF, har tradisjonelt ikke et formål om fortjeneste. Tap av inntekter, som donasjoner og statlige tilskudd, medfører imidlertid at også ideelle organisasjoner må sikre inntekter gjennom kommersiell aktivitet. Sponsor- og reklameinntekter er her en viktig inntektskilde. Derfor vil de fleste idrettsorganisasjoner, i større eller mindre grad, drive med økonomisk aktivitet. Ut fra dette må idrettsorganisasjoner, under enhver omstendighet, vurderes ut fra aktiviteten de utøver.⁵⁸ Som vist under, har flere idrettsorganisasjoner blitt funnet å tilby varer og tjenester på markedet.

FIFA ble funnet å utøve økonomisk aktivitet ved å tilby kontrakter knyttet til TV-rettigheter og markedsavtaler.⁵⁹ Det var økonomisk aktivitet når Den Internasjonale Skøyteorganisasjon, ISU, benyttet sine medlemmer til å øke salg av arrangementsbilletter, TV-rettigheter og sponsoravtaler.⁶⁰ Det er derfor klart at salg av sponsorater er økonomisk aktivitet. Omsetningstallet til Norges Skiforbund på 337 millioner kroner i 2018, peker isolert sett på at NSF driver økonomisk aktivitet.⁶¹ Enhver aktivitet må imidlertid vurderes særskilt.⁶² Regulatoriske oppgaver, som utarbeidelse av terminliste, innebærer ikke en økonomisk aktivitet. Ved salg av sponsorater på markedet driver derimot NSF økonomisk aktivitet. Markedsinntektene til NSF utgjør over 70 prosent av forbundets samlede midler på 337 millioner kroner.⁶³ NSF er et foretak etter EØS-avtalen artikkel 54. Økonomisk aktivitet etter artikkel 54 må vurderes ut ifra om varen eller tjenesten kan skaffes på markedet.⁶⁴ Å definere det relevante marked er første steg i vurderingen av om «et eller flere» foretak har en dominerende stilling.

---

⁵⁸ Sak C-41/90 Höfner, avsnitt 21-23

⁵⁹ Forente saker 33384 og 33378, FIFA World Cup, avsnitt 47-48

⁶⁰ Sak AT.40208 ISU, avsnitt 99

⁶¹ Se <https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/nyheter/2019/5/skiforbundet-med-overskudd-i-2018>

⁶² Sak C-49/07 MOTOE, avsnitt 25

⁶³ Sak E-08/17 Kristoffersen-saken, avsnitt 115

⁶⁴ EØS-rett (2011) s. 489

4.3 Det relevante marked

4.3.1 Innledning

Konkurransereglene inneholder gjennomgående et vilkår om en faktisk virkning på ett eller flere markeder. For å vurdere om en handling, regel, vedtak e.l. er i strid med artikkel 54, er det derfor nødvendig å identifisere rammen for den videre analysen: *det relevante marked*.⁶⁵

Hovedformålet med å avgrense et relevant marked er å identifisere det aktuelle foretakets markedsposisjon. Markedsavgrensningen gjør det mulig å beregne markedsandeler, og identifisere konkurrenter som kan påvirke det aktuelle foretaks markedsatferd. Dette skal hindre foretaket i å opptre uavhengig.⁶⁶ Det relevante marked består av en produktdimensjon og en geografisk dimensjon.⁶⁷ Etter EU-domstolen omfatter et relevant produktmarked:

*“All products and/or services which are regarded as interchangeable or substitutable by the consumer, by reason of products’ characteristics, their price and their intended use.”*⁶⁸

EU-domstolen definerer det relevante produktmarked etter substituerbarhet. Produktmarkedet består av produkter eller tjenester som er utskiftbare med hverandre, men ikke med produkter eller tjenester utenfor dette markedet. Det relevante geografiske marked omfatter området der de foretakene tilbyr varer og/ eller tjenester, der konkurransevilkårene er tilstrekkelig ensartet og som kan holdes adskilt fra tilgrensede områder.⁶⁹

Fellesreglementet 206.2.5 retter seg mot sponsormarkedet. Det må foretas en vurdering av hvor stort sponsormarkedet er; produktmessig og geografisk. Dette har stor betydning for å vurdere om NSF har markedsrett. Desto større sponsormarkedet er, desto mindre sannsynlig er det for at NSF har en dominerende stilling i sponsormarkedet. Sponsormarkedet vil avgrenses i pkt.4.3.2. Dersom NSF ikke har en dominerende stilling på sponsormarkedet, vil det undersøkes om regelverket innebærer et misbruk på sponsormarkedet, som en følge av kollektiv dominans mellom NSF og FIS. Markedet for organisering og markedsføring av internasjonale konkurranser vil derfor avgrenses i pkt. 4.3.3. Dette vil vurderes ettersom et

---

⁶⁵ Sak T-61/99 *Adriatica di Navigazione SpA mot Kommisjonen*, avsnitt 27

⁶⁶ Jf. ESAs beskrivelse av formålene med avgrensningen av det relevante marked i kunngjøringens punkt 2.

⁶⁷ EØS- rett (2011) s. 507

⁶⁸ Sak C-49/07 *MOTOE*, avsnitt 32

⁶⁹ EFTA, avgrensning av det relevante marked (1998), pkt. 8

misbruk av dominerende stilling, også kan innebære en utnyttelse av dominans i et tilgrenset marked.⁷⁰ NSF og FIS kan derfor ha en kollektivt dominerende stilling på markedet for organisering og markedsføring av internasjonale konkurranser, mens misbruket foregår på et tilgrenset marked. Hvorvidt sponsormarkedet er et slikt tilgrenset marked vil vurderes i pkt. 4.5.1. EU-domstolen har anerkjent denne tilnærmingen for å vurdere en konkurransebegrensning. Det stilles en rekke vilkår, som vil gjennomgå i det følgende. Tilnærmingen ble benyttet av Bundeskartellamt i deres vurdering av om IOCs regel 40 var i strid med markedsrettighetene til tyske idrettsutøvere.

4.3.2 Sponsormarkedet

Det springende punkt etter EUs rettspraksis er om en vare eller tjeneste skiller seg distinkt fra en annen, eller om den kan substitueres.⁷¹ Idrettens særegenhet medfører at annen sponning, som av kultur og festivaler, ikke kan substitueres mot sponning rettet mot idrett. Idrettsutøveres muligheter til å inngå individuelle sponsoravtaler er regulert gjennom idrettsorganisasjoners regelverk.⁷² Det foreligger derfor ulike vilkår og regler for sponning av idrett, og sponning av kultur. Videre skilles idrett ut som en egen distinkt produktkategori blant foretak som arbeider med sponning. Rapport om det norske sponsormarked viser at sponning av idrett utgjør den største kategorien. I 2015 ble det brukt hele 4,47 milliarder kroner på sponning. Dette er enorme summer. Idretten står for hele 71 prosent av sponsorinntektene på det norske sponsormarkedet, med en sum på 3,15 milliarder.⁷³ Det finnes derfor et sponsormarked rettet mot idrett. Sponning av idrett favner bredt. Det finnes mange forskjellige idrettsgrener. Noen vil være mer tilgrensede, enn andre. Det må derfor vurderes om det finnes et produktmarked rettet mot skiaktivitet, som ikke kan substitueres mot sponning av annen idrettsaktivitet.

I MOTOE definerte EU-domstolen det relevante produktmarked for organisering og markedsføring av sportsbegivenheter i henhold til typen sport. I nevnte sak omfattet det relevante produktmarked kun motorsykkelløp. EU-domstolen fant at det forelå et distinkt marked for motorsykkelløp som ikke kunne substitueres mot annen idrett.⁷⁴ Advokatgeneral Juliane Koikott adresserte muligheten for at markedet kunne eksistere videre enn

---

⁷⁰ Sak T 219/99 British Airways, avsnitt 127

⁷¹ Sak C-27/76 United Brands, avs 22

⁷² Jfr. Fellesreglementet 206.2.5

⁷³ Rapport om det norske sponsormarkedet 2015/2016, hentet fra <https://www.sponsorinsight.no/insights>

⁷⁴ Sak C-49/07 MOTOE, avsnitt 48

motorsykkelløp. Dette ble imidlertid ikke behandlet nærmere av EU-domstolen.⁷⁵ Selv om det kan diskuteres hvorvidt det finnes et marked rettet mot motorsykkelløp, ser EU-domstolen ut til å anerkjenne at det kan, på grunn av idretters særegne art, foreligge ulike produktmarkedet for ulike idretter. Dette underbygges av at EU-domstolen tidligere har foretatt meget smale markedsdefinisjoner. I forbindelse med verdensmesterskapet i fotball i 1998 ble kampbilletter til verdensmesterskapet ansett som et eget produktmarked. EU-domstolen fant at billettene, fra forbrukerens side, kunne substitueres.⁷⁶ Dette viser at substitusjon fra forbrukerens side kan medføre at produktmarkedet defineres smalt. At produktmarkedet kan defineres i henhold til en bestemt idrett ble anerkjent av De tyske konkurransemyndigheter. De åpnet for at produktmarkedet kan omfatte en bestemt idrett, snarere enn alle idrettsgrener.⁷⁷

I Norge, og verden, eksisterer det en egen industri rettet mot skiaktivitet. Bedrifter som Dæhlie, Swix og Madshus produserer varer og tjenester rettet mot skimarkedet. For sponsorer som tilbyr skispesifikke varer vil ikke sponsing av annen idrett være et substitutt. Samtidig er det ikke slik at sponsorene er en homogen gruppe. Flere sponsorer er på jakt etter oppmerksomhet eksponeringen på den internasjonale scene fører med seg. Selv om dette aspektet medfører at andre idrettsforbund kan anses som substitutter, er det vanskelig å komme utenom at skiaktivitet i Norge har en spesiell karakter preget av lange tradisjoner. Sponsing av skiaktivitet stiller seg distinkt annerledes enn annen idrettsaktivitet, og det eksisterer et produktmarked rettet mot skimarkedet. Selv om man skulle senket kravet til substituerbarhet fra sponsoren sin side, vil graden av utskiftbarhet avhenge av idretten sin popularitet. Det er vanskelig å ta høyde for den spesielle karakteren og følelsene forankret i skisporten. Ettersom EU-domstolens praksis viser at en kan definere produktmarked rettet mot typen idrett, er sponsormarkedet for skiaktivitet å anse som et eget produktmarked. For å avgjøre hvor stort produktmarkedet til NSF er, må det vurderes om det finnes aktører i skisporten som kan substitueres mot sponsing av NSF.

Norges Skiforbund kan som sitt sponsorprodukt tilby Norges, i flere tilfeller verdens, beste skiutøvere. Etterspørselen fra sponsorene avhenger først og fremst av hvor attraktive sponsorobjektet er for forbrukeren. For en sponsor anses dette avgjørende for antall potensielle adressater annonseringene deres kan nå. Det kan derfor vanskelig tenkes at andre

---

⁷⁵ Sak C-49/07 MOTOE, avsnitt 60

⁷⁶ Kommisjonen 2000/12 1998 Football World Cup (2000) OJ L5/55

⁷⁷ Avgjørelsen fra Bundeskartellamt, avsnitt 46

sponsorobjekter kan anses som substitutter for Norges ledende skistjerner. Selv om et tenkelig substitutt kunne vært en mindre aktør, som en skikrets eller skiklubb, er NSF en landsdekkende organisasjon. Dette medfører at sponsoren promoterer nasjonalt og internasjonalt. Sett hen til markedsverdi, eksponeringsforskjellen, og det «high-end» produktet NSF kan tilby, er ikke mindre aktører substitutter. Det har de siste årene vokst frem en langløpskultur i Norge. Her rettes fokuset mot mosjons- og langløp. De største private langløpslagene, som «Team Ragde» og «Team Koteng», ligger i grenseland. De har mindre medieinteresse enn de profilerte utøverne til NSF, men kan ses gjennom den direkte sendte langløpscupen «Visma Ski Classics» hele vinteren. Langløperne har ikke den samme statusen som NSF's landslagsutøvere, men langløpslagene drives hovedsakelig av sponsorater, som viser at bedrifter anerkjenner å sponse langløpslag. Den største utfordrerer til NSF i Norge er Skiskytterforbundet. Skiskytterforbundet kan tilby det samme ettertraktede produktet og den samme eksponeringsgraden. Dette støttes av at flere sponsorer har sponset både NSF og skiskytterforbundet. Det relevante produktmarked for skiaktivitet i Norge består dermed av NSF, Skiskytterlandslaget og langløpslagene.

For å vurdere NSF sitt geografiske marked, må det som vist i pkt. 4.3.1 ses hen til hvor NSF «tilbyr» sine tjenester. Dersom det geografiske markedet blir definert større enn Norge, vil NSF vanskelig ha en dominerende stilling på sponsormarkedet for skiaktivitet. Etter EU-domstolen er det en presumpsjon for en dominerende stilling når et foretak har en markedsandel på over 50%.⁷⁸ Etersom flere nasjoner satser bredt på skiaktivitet, vil ikke et forbund alene ha en dominerende stilling på et globalt sponsormarked.

Norge, og andre skinasjoner, har sitt eget forbund som regulerer adgangen til å inngå individuelle sponsoravtaler. Selv om forbundene har en viss autonomi i utarbeidingen av markedsreglene, er alle skiforbund (finnes noen unntak, som skiskyting) underlagt FIS-reglementet.⁷⁹ Dermed har regelverket om markedsavtaler i skiidretten en overordnet ramme. Det er først og fremst sponsorer som vil promotere produktet/ tjenesten sin i Norge som vil kjøpe NSF sine sponsorat. Dette er naturlig ettersom sponing handler om å skaffe oppmerksomhet. NSF er i dag hovedsakelig sponset av nasjonale aktører. Imidlertid skjer promoteringen også internasjonalt gjennom konkurranser, sosiale medier og fjernsynsdekning. Det er flere eksempler på at selskaper sponser på tvers av landegrensene.

---

⁷⁸ Se Sak 85/76 Hoffmann- La Roche, avsnitt 41, Sak C-62/82 AKZO, avsnitt 60

⁷⁹ Jf. FIS's regelverk pkt. 202.1.2

Her i landet sponser blant annet NIKE brødrene Ingebrigtsen, og OAKLEY sponser flere norske twintip-kjøerne. Dermed kan en ikke utelukke at sponsormarkedet for skiaktivitet er globalt. NSF's markedsandel vil derfor ikke være tilstrekkelig for at de har en dominerende stilling på det globale sponsormarkedet for skiaktivitet.

En dominerende aktørs misbrukshandling kan imidlertid påvises i et tilgrenset marked til markedet hvor foretaket er dominerende.⁸⁰ Dominans kan også forekomme gjennom såkalt «kollektiv dominans», altså hvor to eller flere aktører sammen dominerer markedet. Det må derfor vurderes om NSF har en kollektivt dominerende stilling sammen med FIS på et tilgrenset marked. For NSF vedkommende er det da sentralt å vurdere markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskurranser. Dersom NSF, i samspill med FIS, kan anses for å ha en slik kollektivt dominerende stilling, vil deres misbrukshandling kunne forekomme på et tilgrenset marked. Etter EU-domstolens praksis må et slikt tilgrenset marked være knyttet til markedet hvor «ett eller flere» foretak innehar den dominerende stillingen.⁸¹

4.3.3 Markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskurranser

NSF's organisering består i hovedsak i å vedta og håndheve sportslige, tekniske og organisatoriske regler for langrenn. Den kommersielle utnyttelsen består i salg av billetter, media- og sponsorrettigheter knyttet til arrangementene.

Det kan antas at det eksisterer to separate markeder. Et for organisering av de internasjonale langrennskurransene, og et for den kommersielle utnyttelsen av de. Imidlertid defineres produktmarkedet her i henhold til det modifiserte begrepet substituerbarhet på etterspørselssiden. Ifølge EU-domstolen innebærer dette konseptet at det dannes et enhetlig produktmarked der produkter og tjenester er så nært knyttet opp til hverandre når det gjelder deres egenskaper, økonomiske formål og pris at forbrukeren anses dem utbyttbare når det gjelder å møte et spesifikt behov.⁸² I ISU-saken ble Det Internasjonale Skøyteforbund (ISU) sin arrangering av skøyteløp, og den kommersielle utnyttelsen av arrangementene betraktet for å utgjøre et relevant marked.⁸³ Anvendt på vår sak er det flere elementer som antyder at

---

⁸⁰ Sak T 219/99 British Airways, avsnitt 127

⁸¹ Sak T 219/99 British Airways, avsnitt 127 «linket to», sak T-83/91 Tetra Park, «linked», avsnitt 27

⁸² Sak AT.40208 ISU, avsnitt 98

⁸³ Sak AT.40208 ISU, avsnitt 98

organiseringen og den kommersielle utnyttelsen av internasjonale langrennskonkurranser, bestående av verdenscup, OL og VM er komplementære segmenter av et enhetlig produktmarked. Organiseringen og den kommersielle bruken av de internasjonale langrennskonkurransene er nært knyttet opp til hverandre, ettersom organiseringen i stor grad avhenger av markedsføringsmulighetene til kostnadsdekning.

I tillegg har som nevnt FIS vedtatt at NSF har ansvaret for å organisere og utarbeide regelverket og på hvilke vilkår en utøver kan få utstedt lisens til å delta på konkurransene som finner sted på FIS-kalenderen, herunder verdenscup, VM og OL. Dermed kan et produktmarked anses for å omfatte organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale konkurranser.

Dersom produktmarkedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale konkurranser ikke kan begrenses til typen sport, vil det vanskelig foreligge en dominerende stilling på markedet. Det vises her til avgrensningen av produktmarkedet i pkt. 3.2.2 hvor produktmarkedet kan avgrenses i henhold til typen idrett, herunder langrenn.

Det avgjørende blir derfor internasjonale langrennskonkurranser fra sponsoren sin side kan substitueres med andre langrennskonkurranser. For en sponsor vil etterspørselen først og fremst bestemmes av hvor attraktiv sportsbegivenheten er for forbrukeren. Internasjonale konkurranser er en unik mulighet for sponsoren til å posisjonere sin merkevare. Den internasjonale oppmerksomheten konkurransen fører med seg, er avgjørende for antall potensielle adressater som annonseringene deres kan nå. En idrettsutøver som deltar i internasjonale konkurranser vil derfor klart være mer attraktiv for sponsorer, enn de som kun konkurrerer på nasjonalt nivå. Dermed vil eneste tenkelige substitutt være der utøvere opptrer i lignende konkurranser, som medfører bred oppmerksomhet. Langrennskonkurransene med det likeste preget er nevnte «Visma Ski Classics», norgescup og skandinavisk cup. Imidlertid organiseres nevnte konkurranser av NSF og FIS. Det finnes per dags dato ingen konkurranser hvor sponsoren har mulighet til å skaffe eksponering i en tilsvarende idrett, praktisert av de samme idrettsutøverne, under lignende forhold. De nevnte konkurransene ville uansett, som vist i pkt. 3.3.3 medført tilnærmet ingen oppmerksomhet. Internasjonale konkurranser oppsummeres i beste sendetid, hver helg, gjennom hele vinteren, som igjen medfører at deres annonseringer vil bli oppdaget av et bredere publikum enn «langrennsfansen».

Produktmarkedet er derfor organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser.

Det geografiske markedet består av området hvor de berørte foretak «tilbyr» sine produkter eller tjenester, jf. punkt 3.2.1. Ettersom dette gjelder internasjonale langrennskonkurranser inntatt på FIS-kalenderen, er det geografiske markedet globalt.

Det er vanlig praksis i sportssektoren at det finnes et forbund per sportsdisiplin som administrerer idretten på internasjonalt nivå. Det er dermed uproblematisk å fastslå at NSF har en dominerende stilling på markedet som tilbyr organisering og kommersiell utnyttelse av langrenn i Norge.⁸⁴ Imidlertid, ettersom sponsormarkedet er globalt, reiser det seg vanskelige og uavklarte problemstillinger. I Kristoffersen-saken fant ikke Oslo Tingrett det godtgjort hvordan NSF som et nasjonalt forbund er dominerende i et sponsormarked knyttet til internasjonale konkurranser.⁸⁵ Ettersom markedet er globalt, har ikke NSF en dominerende stilling på markedet alene. Det vil derfor vurderes om NSF innehar en kollektivt dominerende stilling, med FIS, på markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser. Dersom de har en slik kollektivt dominerende posisjon, kan det vurderes hvorvidt NSF og FIS foretar et misbruk på det tilgrensede markedet, som det i pkt. 3.4 vil vurderes om kan være sponsormarkedet.

4.4 Dominerende stilling

EØS-avtalen art.54 forbyr misbruk av «ett eller flere» foretaks dominerende stilling. Dermed vil anvendelsen av art. 54 kun bli utløst dersom NSF enten innehar en dominerende stilling alene, eller der «flere foretak» innehar en dominerende markedsposisjon.

EU-domstolen ga følgende definisjon av dominerende stilling i art.102 i United Brands:

«den situaton, at en virksomhed indtager en så stærk økonomisk stilling, at den har mulighed for at hindre, at der opretholdes effektiv konkurrence på det pågældende marked, idet den nævnte stilling giver virksomheden vide muligheder for uafhængig adfærd i forhold til konkurrenter, kunder og i sidste instans til forbrugern»⁸⁶

EU-domstolen fokuserer på den økonomiske maktposisjonen foretaket har på markedet. Det sentrale er med andre ord om foretaket ensidig kan innrette seg i markedet, og hindre at det

---

⁸⁴ EØS-rett (2011) s. 546

⁸⁵ TOSLO-2016-1666104, [avsnitt](#)

⁸⁶ Sak 27/76 United Brands, avsnitt 65

oppretholdes en effektiv konkurranse.⁸⁷ Etter EU-domstolens praksis er det vesentlig om foretaket har en høy markedsandel, hvor det følger en presumpsjon for at foretaket har en dominerende stilling dersom foretaket har en markedsandel på over 50 prosent.⁸⁸ Det er klart at NSF ikke har en tilstrekkelig markedsandel på markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser alene. Problemstillingen her knytter seg imidlertid til en utvidelse av kjerneområdet, nemlig situasjonen der flere foretak sammen innehar en dominerende stilling, såkalt kollektiv dominans.

4.4.1 Har NSF og FIS en kollektivt dominerende stilling?

Kollektiv dominans i betydning EU-domstolens praksis eksisterer der de berørte foretakene er økonomisk knyttet sammen på en måte som gjør at de kan handle sammen uavhengig av sine konkurrenter, kunder og forbrukere.⁸⁹

Forutsetningen er at foretakene fremtrer eller opptrer i markedet som en kollektiv enhet, uavhengig av om den kollektive enheten består av separate økonomiske foretak.⁹⁰ Dermed kan en i utgangspunktet analyse situasjonen med kollektiv dominans som en analyse av enedominans. For å konstatere at det foreligger en kollektivt dominerende stilling forutsettes at tre kumulative vilkår er oppfylt: For det første må det være tilstrekkelig mulighet for foretakene å forutse hverandres atferd. For det andre må det foreligge stabilitet for å opprettholde tilpasningene, og for det tredje må det ikke være mulig for andre aktører, kunder eller konkurrenter å unngå det forventede resultat fra tilpasningen.⁹¹

I Laurent Piau mot Kommissjonen fant retten i første instans at Det Internasjonale fotballforbundet (FIFA) og De nasjonale fotballforeningene hadde en kollektivt dominerende stilling på markedet for spilleragenters tjenester. Implementeringen av FIFAs regler for tjenesten til spilleragentene medførte at fotballforeningene ble forent på en slik måte at de handlet på en bestemt måte i et bestemt marked, som medførte at de var å anse som en kollektiv enhet i forhold til sine konkurrenter, handelspartnere og forbrukere.⁹² FIFAs obligatoriske regelverk i forhold til de nasjonale foreningene, som var medlemmer av FIFA

---

⁸⁷ Sak C-49/98 Finalarte, avsnitt 37

⁸⁸ Se Sak 85/76 Hoffmann- La Roche, avsnitt 41, Sak C-62/82 AKZO, avsnitt 60

⁸⁹ Forente saker C-395 og 296/96 Compagnie Maritime Belge Transport, avsnitt 35-36

⁹⁰ For eksempel sak T-228/97 Irish Sugar, avsnitt 49, sak T-193/302, Laurent Piau, avsnitt 110 og Forente saker C-395 og C-396/96 Compagnie Maritime Belge Transport, avsnitt 44

⁹¹ Sak T-193/02 Laurent Piau, avsnitt 111

⁹² Sak T-193/02 Laurent Piau, avsnitt 109-111

og klubbene som tilhørte disse foreningene, var forent gjennom bestemmelser som de hadde akseptert og som andre spillere ikke kunne ignorere i tilfellet av sanksjoner, noe som kunne bety at spillere ble ekskludert fra markedet. En slik situasjon medførte derfor en kollektiv dominerende stilling som klubbene hadde på markedet for spilleragentenes tjenester. Gjennom reguleringen klubbene hadde sluttet seg til, sluttet de seg til vilkår for levering av tjenestene det gjaldt.⁹³ Piau-saken samsvarer med vedtaket fra Bundeskartellamt. Tyske konkurransemyndigheter fant at TEUV art.102 kan adresseres til «ett eller flere» foretak, og IOC og det tyske nasjonale forbundet, DOSB, ble ansett for å ha en kollektivt dominerende stilling på markedet for organisering og markedsføring av de Olympiske leker. De økonomiske båndene mellom IOC og DOSB gjorde de i stand til å handle i fellesskap, uavhengig av andre markedsdeltakere. Dette var et resultat av DOSB sin gjennomføring av regelverket til IOC. Dermed kunne IOC, som den olympiske bevegelsens høyeste autoritet, sanksjonere DOBS for brudd på markedsføringsbestemmelsene.⁹⁴

Langrenn er organisert under en pyramidestruktur hva angår valg av nasjonale mesterskap og valg av nasjonale idrettsutøvere. Dette medfører at idrettsutøvere kun kan tilby sine tjenester til sponsorer gjennom sin prestasjon som langrennsløper på det norske landslaget i internasjonale konkurranser i regi av NSF. For at NSF og FIS skal anses som en kollektiv enhet forutsettes det, etter praksis fra EU-domstolen at det foreligger økonomiske forbindelser mellom foretakene.⁹⁵ De berørte foretakene kan spesielt fremstå som en kollektiv enhet ovenfor sine konkurrenter, kunder og forbrukere dersom de gjennomfører en avtale på en slik måte av de er nært knyttet sammen i hvordan de opptrer på et bestemt marked. NSF er ikke dominerende på markedet for organisering og konkurranser av internasjonale langrennskonkurranser, men sammen med FIS opptrår de i en kollektiv dominerende stilling i henhold til TEUV art. 102.⁹⁶

Norges Skiforbund ligger under paraplyorganisasjonen FIS, som organiserer og oppretter markedsføringsregler for internasjonale langrennskonkurranser. Dette regelverket er bindende for alle deres tilsluttende organisasjonsledd, herunder NSF. Dermed fremstår NSF, som medlem av FIS, som en samlet enhet på markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser. FIS og NSF har sammen makten til å innføre

---

⁹³ Sak T-193/02 Laurent Piau, avsnitt 109-111

⁹⁴ Bundeskartellamt, Decision pursuant to Section 32b GWB Public version, B-226/17 (February 2019), avsnitt 59

⁹⁵ T-228/97 Irish Sugar, avsnitt 49,

⁹⁶ Kommisjonen 2007, punkt 2.1.4

begrensninger i sine kvalifiserings og markedsføringsregler uten å ta hensyn til konkurrentene, kundene eller forbrukernes interesser.

Selv om organisasjonene juridisk sett er uavhengige foretak, hvor NSF i seg selv ikke har en dominerende stilling på markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser, kan de, som antydnet av bruken «flere foretak» i art.54, ha en dominerende stilling sammen. NSF og FIS har en kollektiv dominerende stilling på markedet for organisering og kommersiell utnyttelse av internasjonale langrennskonkurranser.

4.5 Misbruk av dominerende stilling

4.5.1 Misbruk av dominerende stilling i tilliggende marked

En overtredelse av EØS-avtalen artikkel 54 forutsetter en misbrukshandling på markedet. Det påståtte misbruket vil vurderes i pkt.4.5.2. Her rettes søkelys mot misbruk av dominerende stilling i tilliggende marked. Et misbruk kan også forbys dersom dens virkninger er merkbare på et marked som er skilt fra det dominerende markedet, såkalt sekundærmarked.

Forutsetningen er imidlertid at det separate markedet er «linked to» det dominerende markedet eller «linked» til det.⁹⁷

Et potensielt misbruk fra NSF foregår på sponsormarkedet. Det må derfor vurderes om det kan være et resultat av en dominerende stilling i markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser. Spørsmålet er om sponsormarkedet for skiaktivitet er «linked to» eller «linked» til markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser.

Etter Tetra Park-saken følger hva som må til for at det skal foreligge et misbruk på et tilgrenset marked.⁹⁸ Etter Tetra Park kreves spesielle omstendigheter for at det kan tenkes å foreligge en situasjon, hvor en dominerende stilling i et marked, fører til misbruk på et tilgrenset marked. Det må foreligge en sammenheng mellom de to markedene, slik at den dominerende stillingen kan benyttes til å oppnå fordeler på det tilgrensede markedet. Et foretaks dominerende stilling i et marked er derfor normalt ikke en tilstrekkelig årsakssammenheng for å kunne konstatere et misbruk på et tilgrenset marked.⁹⁹ Allikevel

---

⁹⁷ British Airways, avsnitt 127, Tetra Park, avsnitt 27

⁹⁸ Sak C-333/94 Tetra Park, avsnitt 27

⁹⁹ Sak C-333/94 Tetra Park, avsnitt 27

viser EU-domstolen i Tetra Park, at det åpnes opp for at det kan tenkes at det foreligger en slik sammenheng.¹⁰⁰ Etersom det mulige misbruket pågår på sponsormarkedet, må det vurderes om sponsormarkedet er knyttet opp til markedet hvor NSF og FIS har en kollektivt dominerende stilling, markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser. Dersom sponsormarkedet er knyttet opp til dette, kan de benytte sin dominerende stilling der, til å påvirke konkurransen i sponsormarkedet til sin fordel.

Sponsormarkedet er knyttet opp til markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser. Idrettsutøverne tilbyr sine tjenester, profilering, i sammenheng med internasjonale konkurranser. Det er rimelig å anta at sponsorene tiltrekkes av tilbudet om å sponse utøverne nettopp på grunn av utøvernes deltakelse i internasjonale konkurranser. Det må imidlertid bekreftes at det foreligger en årsakssammenheng mellom markedsdominansen på markedet for organisering og markedsføring av internasjonale konkurranser, og den ikke dominerende markedsdominansens effekt på sponsormarkedet. Det kan bekreftes dersom NSF og FIS benytter sin dominerende stilling på markedet for organisering og markedsføring, som innflytelse for å forbedre sin markedsposisjon på sponsormarkedet. Bundeskartellamt slo fast at den dominerende posisjonen på markedet for organisering og markedsføring og av OL, styrket deres posisjon på det tilgrensede sportslige sponsormarkedet. Det forelå dermed en årsakssammenheng ettersom de benyttet sin dominerende posisjon på tilgangen til OL, for å håndheve idrettsutøveres og sponsorenes overholdelse av sponsorrettighetene.¹⁰¹

NSFs idrettsutøvere må inngå en utøveravtale med NSF, som innebærer at de ikke vil bryte med FIS' regelverk. På denne måten styrker NSFs landslagsutøvere NSF sine sponsorer, og ikke sine egne. Ved NSFs og FIS' kollektivt dominerende stilling på markedet organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser, styrker de sin makt på det tilgrensede sponsormarkedet, blant annet ved å forbedre muligheten for å ta en høyere pris for sitt sponsorprodukt. Det foreligger derfor en tilstrekkelig sammenheng mellom de to markedene, sponsormarkedet og markedet for organisering og markedsføring av internasjonale langrennskonkurranser. Et misbruk kan derfor påvises på sponsormarkedet. I det videre vil det vurderes om NSF og FIS misbruker sin kollektivt dominerende stilling på sponsormarkedet.

---

¹⁰⁰ EØS-rett (2011) s. 559

¹⁰¹ Avgjørelsen fra Bundeskartellamt, avsnitt 44

4.5.2 Misbruker NSF og FIS sin kollektivt dominerende stilling?

Et eller flere foretaks dominerende stilling er ikke automatisk forbudt. Besittelsen av en dominerende stilling kan være et resultat av at foretaket har utkonkurrert andre foretak gjennom for eksempel bedre produkter. Dette er i samsvar med konkurranserettens formål om effektiv ressursbruk. Slik artikkel 54 foreskriver, er det den *utilbørlige utnyttelsen* av den dominerende stillingen som er forbundet.¹⁰²

Artikkel 54 gir ingen definisjon på hva en «utilbørlig» utnyttelse kan bestå av. I annet ledd bokstav a-d gis eksempler på atferd som kan medføre et misbruk. Det følger imidlertid av EU-domstolens praksis at opplistingen ikke er uttømmende.¹⁰³ Ettersom NSF og FIS har en kollektivt dominerende stilling, må det undersøkes om denne har blitt misbrukt. EU-domstolen har uttalt at det ikke er så stor forskjell på misbruksvurderingen, uansett om foretaket er enedominerende, eller om foretaket er en del av en kollektivt dominerende stilling.

«The same applies as regard undertakings which hold a collective dominant position. A finding that two or more undertakings hold a collective dominant position must, in principle, proceed upon an economic assessment of the position on the relevant market of the undertakings concerned, prior to any examination of the question whether those undertakings have abused their position on the market»¹⁰⁴

Fra misbruk ble definert i Hoffmann-La Roche, har EU-domstolen fastholdt at misbruksvilkåret forutsetter at atferden har til «effect» å hindre opprettholdelse eller vekst av konkurransen på markedet.¹⁰⁵ For at atferden skal kunne kategoriseres som et misbruk må det med andre ord påvises en sammenheng mellom foretakets atferd og en konkurransebegrensende virkning på markedet.

Hvorvidt det er faktiske, potensielle eller hypotetiske virkninger som kreves for å oppfylle misbruksvilkåret, følger ikke av begrepet «effect». I Michelin II slår EU-domstolen fast at det

---

¹⁰² Sak C-322/81 Michelin, avsnitt 57

¹⁰³ For eksempel sak C-395-396/96 Compagnie Maritime Belge Transports, avsnitt 112 og Sak 6/72 Continental Can mot Kommisjonen, avsnitt 215

¹⁰⁴ Sak C-395-396/96 Compagnie Maritime Belge Transports, avsnitt 37

¹⁰⁵ Se for eksempel sak 85/76 Hoffmann- La Roche, avsnitt 91, sak 322/81 Michelin I, avsnitt 70, sak T-203/01 Michelin II, avsnitt 54, sak C-62/86 AZKO, avsnitt 69, sak T-228/97 Irish Sugar, avsnitt 11, sak T-219/99 British Airways, avsnitt 241

er tilstrekkelig at atferden «tends to» å ha en konkurransebegrensende virkning.¹⁰⁶ Selv om begrepet «tends to» tilsier at det kreves en reell mulighet for konkurransebegrensende skade, viser EU-domstolens praksis at kravet ikke forutsetter faktiske inntrufne virkninger. Et krav om faktiske virkninger ville ikke vært i tråd med konkurransereglens formål om å ivareta hensynet til prevensjon og effektivitet. Dette ville gitt rom for tilpasninger og virkningen kunne blitt vanskelig å reversere. Det er dermed et behov for en viss fleksibilitet ved vurderingen av virkningskravet. Dette kan være positivt for konkurransen på markedet, ettersom kravet kan konkretiseres til den type atferd man står ovenfor. På den andre side vil det at det ikke kreves et konstaterbart misbruk medføre at regelverket blir mindre forutberegnelig for det enkelte foretak. Det er imidlertid klart at atferden i det minste må være egnet til å skade konkurransen.

Artikkel 54 rammer både utnyttende misbruk, og ekskluderende misbruk.¹⁰⁷ Utnyttende misbruk oppstår når et dominerende foretak oppnår en fordel ved å legge en urettferdig byrde på sine kunder eller forbrukere fordi det ikke finnes et alternativt foretak de kan henvende seg til for samme forsyning. Ekskluderende misbruk kan for eksempel oppstå når det dominerende foretak begrenser tjenester, reduserer kundenes valg eller utelukker aktører fra markedet.¹⁰⁸

En problemstilling som oppstår ved kollektiv dominans er om misbruket må bli utført av foretakene kollektivt, eller om det kan tenkes at et foretak alene oppstiller en konkurransebegrensning. EU-domstolen har i TACA og Irish Sugar åpnet for at det ikke er nødvendig at misbruket skjer kollektivt. Det trengs kun at foretaket som utfører konkurransebegrensningen fremstår som en del av den kollektive enheten som innehar den dominerende stillingen.¹⁰⁹ Dette bryter til en viss grad med måten art. 54 er bygd opp på, ettersom et individuelt misbruk bryter forutsetningen om at medlemmene av den kollektive enhet tilpasser seg hverandre, og handlingene fremstår ikke som fra en kollektiv enhet.¹¹⁰ EU-domstolen krever imidlertid ikke mer enn av foretaket som utfører misbrukshandlingen, er en del av den felles dominerende stillingen.¹¹¹

Punkt 206.2.5 i NSF's Fellesreglement begrenser sponserers mulighet til å tre inn i sponsormarkedet. Dette begrenser også muligheten for en utøver til å skape egne

---

¹⁰⁶ Sak T-203/01, Michelin II, avsnitt 239

¹⁰⁷ Sak 6/72 Continental can, avsnitt 26

¹⁰⁸ EØS-rett (2011) s. 556

¹⁰⁹ T-228/97 Irish Sugar, avsnitt 66 og TACA, avsnitt 633

¹¹⁰ Se Wish (2012) s. 581 og Sak C-395-396/96 Compagnie Maritime Belge Transports, avsnitt 39

¹¹¹ TACA, avsnitt 633

sponsorprodukt og bygge egen merkevare. Utøveren må forholde seg til NSF's sponsorer. NSF utelukker dermed aktører fra sponsormarkedet, som resulterer i at det blir færre aktører som kan tilby profilering. Utøvere kan dermed ikke profilere egne sponsorer og sponsorene fratras muligheten til å markedsføre seg selv gjennom enkeltutøvere. For enkelte sponsorer vil nok en identifisering med enkeltutøvere være vel så attraktivt som å sponse et skiforbund. Virkningen av reglementet til NSF er til stor fordel for NSF. NSF slipper å konkurrere med enkeltutøvere på pris og kvalitet på markedsføringstjenester.

Etter EU-domstolen har et dominerende foretak en «særlig forpliktelse» til å avstå fra konkurransebegrensende handlinger.¹¹² Hva forpliktelsen innebærer må vurderes konkret på bakgrunn av omstendighetene i den konkrete sak.¹¹³ Selv om Kommisjonen har anerkjent at idrettsorganisasjoner har monopol på deres idrett, må også idrettsorganisasjoner være underlagt en streng vurdering i forhold til artikkel 54.

Det må vurderes om konkurransebegrensningen NSF oppstiller, er et normalt utslag av konkurransen, eller om de søker å gjøre sin egen markedsrett mer permanent. EU-domstolen har uttalt at en må vurdere hvordan markedssituasjonen ville vært med og uten den aktuelle atferden.¹¹⁴ Om atferden til NSF begrenser konkurransen på en måte som innebærer et misbruk, krever en gjennomgående økonomisk analyse, for å kunne vurdere konkurransebegrensningens virkning på markedsstrukturen på det aktuelle sponsormarkedet. Dette ville sprengt rammene for oppgaven. Det kan imidlertid antas at det er mulig at dersom NSF ikke hadde oppstilt dette adgangshinderet for en sponsor til å komme inn på markedet for sponsortjenester, ville det kunne true deres dominerende stilling. Dette er fordi prisen på NSF's sponsorater sannsynligvis er over det som ville resulterte fra en effektiv konkurranse. NSF kan beskytte deres sponsorprodukt, noe som kan være lønnsomt for NSF ettersom de har en sterkere merkevare dersom alle landslagsutøverne er en del av deres sponsorprodukt. Det kan antas at sponsorer er villige til å betale høye priser for sponsorettighetene til NSF med tanke på sponsorbegrensningen Fellesreglementet 206.2 setter. Dersom utøverne hadde skapt sitt eget sponsorprodukt på siden av NSF's sponsorater, ville NSF's produkt hatt mindre markedsføringspotensiale. Utelukkelsen av aktørene fra markedet handler om å holde NSF's

---

¹¹² Sak C 322/81 Michelin, avsnitt 57

¹¹³ Sak C 395-396/96, Campagnie Maritime Belge Transports, avsnitt 114

¹¹⁴ Sak 27/76 United Brands, avsnitt 306

sponsorprodukt høyest mulig, og således holde ute konkurransen fra utøvere som hadde dannet sitt eget sponsorprodukt ved siden av NSF.

Et utslag av antakelsen om at NSF vil beskytte sitt eget sponsorprodukt fikk vi se i 2005 da NSFs endret vilkårene for inngåelsen av individuelle sponsoravtaler. Endringen ble foretatt etter at Petter Northug valgte å bryte med landslaget. Det hadde ikke tidligere vært utøvere som hadde utfordret NSFs sponsorprodukt. Endringen ble foretatt da NSF så hvilken konsekvens det sannsynligvis ville få for kvaliteten og prisen på deres sponsorprodukt, dersom de mest meritterte løperne dannet egne sponsorprodukter.

Norges Skiforbund sine sponsorregler, som utestenger flere aktører fra markedet, kan innebære en konkurransebegrensning for sponsorene. Dette kan forankres i at det er flere sponsorer som i hovedsak ønsker å sponse NSFs utøvere. Som vist i pkt. 4.3.2 finnes få substitutter av interesse for sponsorene som retter seg inn mot sponsormarkedet for skiaktivitet. NSFs utøvere er per dags dato de utøverne hvor sponsoren får klart størst vinning i form av eksponering, positive assosiasjoner og det «high end» produktet de utgjør. Publikumsgevinsten ved å sponse NSF betydelig høyere enn andre langrennslag, blant annet grunner utøvernes deltakelse i internasjonale konkurranser. Igjen nevnes at vi har en egen industri rettet mot skisporten, og for disse er det svært viktig å kunne profilere seg gjennom meritterte utøvere. Flere av disse har ikke midler til å kunne gå inn med den høye prisen NSFs sponsorater sannsynligvis krever, og det er dermed en konkurransebegrensning som sponsorene må tåle.

Oppsummert kan det antas at NSF ha en særskilt økonomisk interesse i konkurransefortrinnet med sitt sponsorprodukt. Dette gir de en mulighet til å heve prisen, ettersom de begrenser aktørene som befinner seg på sponsormarkedet for skiaktivitet. Dette medfører at sponsorer vanskelig kan komme inn på markedet. En endelig konklusjon måtte blitt gjort på bakgrunn av økonomiske analyser, for å vurdere konkurransebegrensningens virkning på markedet. Som nevnt ligger det utenfor oppgavens rammer å gå inn på disse økonomiske aspektene, men det må antas at det er en mulighet for at NSFs Fellesreglement 206.2 oppstiller en mulig konkurransebegrensning ovenfor sponsorene. Dette er i tråd med konkurransereglens formål om å beskytte konkurranseprosessen på markedene.¹¹⁵ Selv om konkurransereglene ikke søker å gi den enkelte størst mulig frihet på markedet, burde en sponsor få mulighet til å inngå

---

¹¹⁵ Sak C-8/08 T-mobile, avsnitt 38

avtaler med aktører den ønsker å inngå avtaler med. Det er kun dersom denne forutsetningen er oppfylt at markedsmekanismen vil resultere i en balanse mellom tilbud og etterspørsel. Oppgaven forutsetter dermed i det følgende at NSF's opptreden innebærer et misbruk. Hvorvidt misbruket kan legitimeres, vil vurderes i pkt. 5.

4.6 Samhandelskriteriet

Artikkel 54 stiller som vilkår at den dominerende stillingen må referere seg EØS-området eller en vesentlig del av dette, og som kan påvirke handelen mellom avtalepartene.

Samhandelskriteriet er et autonomt EU/EØS-rettslig jurisdiksjonskriterium som definerer konkurransereglens anvendelsesområde. En konkurransebegrensning som ikke har en grenseoverskridende virkning, er ikke forbundet etter artikkel 54. Dette samsvarer med formålet i EØS-avtalen art. 1 om å styrke handelen og de økonomiske forbindelsene, og sikre et ensartet økonomisk samarbeidsområde. Dermed kan NSF's regelverk i noen tilfeller legge begrensninger på utøverne som kun har konkurransebegrensende virkning i Norge, ettersom den nasjonale konkurranseloven §11, har en noe mindre omfattende forbudsbestemmelse enn art. 54.¹¹⁶ Dette vil det imidlertid ikke gås nærmere inn på, ettersom vår kontekst er art. 54.

Konkurransebegrensningen i Fellesreglementet 206.2.5 hindrer inngåelse av sponsoravtaler, og den kommersielle utnyttelsen av disse. Reglene utøverne pålegges vil sannsynligvis påvirke handelen mellom medlemsstatene.¹¹⁷ Selv om Fellesreglementet 206.2.5 ikke oppstilles et absolutt forbud mot inngåelse av individuelle sponsoravtaler, risikerer en utøver at forhandlinger og tid knyttet til avtaleinngåelser benyttes forgjeves. Dette medfører at det er mindre attraktivt for både utøveren og sponsoren å yte tjenester utenfor Norge. Den internasjonale karakteren av profesjonell sport, medfører at regler som stammer fra nasjonale idrettsforbund, også påvirker handelen mellom medlemsstatene.¹¹⁸ Norges Skiforbund sin opptreden i markedet påvirker utenlandske aktører sin mulighet til å inngå individuelle sponsoravtaler med NSF sine utøvere.

Sponsoravtalene fordrer en grensekryssende aktivitet som omfattes av EØS-området. Det er klart at samhandelskriteriet i EØS-avtalen artikkel 54 er oppfylt.

---

¹¹⁶ Kolstad, «Samhandelskriteriet i EØS-avtalens artikkel 53 og 54», avsnitt 2

¹¹⁷ Kommisjonen – Guidelines on the effect on trade concept contained in Article 81 and 82 of the Treaty

¹¹⁸ Vermeersch (n 110) s. 251

5 Kan en konkurransebegrensning forsvares?

5.1 Innledning

Det er tidligere konkludert med at NSF's Fellesreglement 206.2 mest sannsynlig oppstiller en utilbørlig konkurransebegrensning ved å utestenge aktører, utøvere, fra sponsormarkedet.

Dette innebærer tapte inntekter for utøveren og sponsoren, og derfor en mulighet for NSF til å ta en høyere pris for deres sponsorat.

I det videre vil det vurderes om konkurransebegrensningen i Fellesreglementet pkt. 206.2.5 likevel kan forsvares. Det finnes ingen traktatfestede unntak fra forbudet i EØS-avtalen art. 54. Ifølge praksis fra EU-domstolen er det likevel klart at atferd som har en legitim begrunnelse, ikke vil utgjøre en utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling.¹¹⁹ Vurderingen vil ta utgangspunkt i «Wouters-testen». Testen er opprinnelig utviklet ved anvendelsen av TEUV art. 101, jf. EØS art. 53. Det må derfor undersøkes om «Wouters-testen» også kan anvendes for å vurdere en konkurransebegrensning i strid med artikkel 54, jf. TEUV art. 102.

5.2 Kommer «Wouters-testen» til anvendelse etter EØS-avtalen art. 54?

«Wouters-testen» gir en vid adgang til å vurdere om idrettens regler utgjør en konkurransebegrensning. Testen er imidlertid kritisert. I Meca-Medina ble EU-domstolen kritisert for og ikke gå nærmere inn i vurderingen av om straffen til svømmerne var proporsjonal sett opp i mot det legitime formålet.¹²⁰ Det er hevdet at testen gir en for vid adgang til å vurdere konkurransebegrensningen. Enkelte fryktet en uhemmet prøving av konkurransereglene. «Wouters-testen» er imidlertid bekreftet av Kommisjonen i senere avgjørelser, og er påpekt som gjeldende rett i «White Paper on Sport». Dette vil det gis en nærmere redegjørelse for i det følgende.

Kommisjonens diskusjoner om idrettens rolle i Europa førte til at Kommisjonen offentliggjorde dokumentet «White Paper on Sport». Selv om Kommisjonen ikke gav sin umiddelbare støtte til utfallet av Meca-Medina-saken, har de i et vedlegg til «White Paper on Sport» vist stor tiltro til «Wouters-testen».¹²¹ Kommisjonen gir uttrykk for at vurderingen foretatt i Meca-Medina er anvendelig for å undersøke om en konkurransebegrensning kan anses lovlig etter TEUV artikkel 102.¹²² Kommisjonen følger resonnementet i Meca-Medina,

---

¹¹⁹ Se sak 27/76 United Brands, avsnitt 184

¹²⁰ Veermeersch (2007) s. 245

¹²¹ «The EU and Sport: Background and Context» (n 17) 69

¹²² «The EU and Sport: Background and Context» (n 17) 69, avsnitt 2.1.1

hvor vurderingen må ta stilling til den enkelte sak. Med andre ord må enhver konkurransebegrensning som vurderes legitimert etter art. 102 foretas ved en konkret vurdering av den enkelte sak.¹²³ Dokumentet fra Kommisjonen illustrerer således et ønske om en fleksibilitet, og villighet, til å praktisere testen for å vurdere om en rekke ulike konkurransebegrensninger kan legitimeres. Dette gjelder både ved anvendelsen av TEUV art. 101 og 102, og derfor EØS. art 53 og 54.

Dermed ser «wouters-testen ut til å kunne anvendes ved en vurdering av hvorvidt TEUV art. 102 kan legitimeres. Selv om Kommisjonens dokumenter er soft law har den samme løsning støtte i TEUV artikkel 165. Artikkel 165 bestemmer at europeiske sportsspørsmål skal fremmes, i tillegg til og fremme rettferdighet og åpenhet i sportskonkurranser. Det fremstår derfor som at domstolene plikter å vurdere og regulere sportsspørsmål, også de etter TEUV art. 102. Det er viktig at idrettsutøvere gis en mulighet til å prøve uforholdsmessig tyngende regler.

I det videre vil «wouters-testen» benyttes for å vurdere om konkurransebegrensningen fra Norges Skiforbund kan legitimeres. Vurderingen vil ta utgangspunkt i EU-domstolens metodologi, oppstilt i Meca Medina. For at konkurransebegrensningen likevel skal anses lovlig må NSF derfor bevise et legitimt formål som søkes oppnådd gjennom konkurransebegrensningen. Dersom det finnes alternative tiltak som også kan føre til oppnåelse av det legitime formål, vil ikke konkurransebegrensningen anses for å være lovlig. NSF må med andre ord påvise at konkurransebegrensningen er nødvendig, egnet og forholdsmessig i lys av det legitime formål regelverket søker å oppnå.¹²⁴

5.3 Solidaritetshensyn som legitimt formål

Det må først undersøkes om Fellesreglementet 206.2.5 oppstiller et legitimt formål bak bestemmelsen. Formålet bak markedsbestemmelsen i Fellesreglementet 206.2, er «*blant annet*» å regulere «*forholdet mellom norsk skiidrett og næringslivet*», «*det interne forholdet mellom NSF og underliggende organisasjonsledd [...] hva gjelder markedsavtaler*», og «*løpernes rettigheter og plikter ifm. markedsavtaler*»¹²⁵. Formålene fremstår som organisatoriske regler, hvor det vesentlige for NSF er å sikre norsk skiidretts fremtid.

---

¹²³ «The EU and Sport: Background and Context» (n 17) 69, avsnitt 2.1.2

¹²⁴ Sak C-519/04 Meca Medina, avsnitt 42

¹²⁵ Jfr. Fellesreglementet 206.2 bokstav a til c

Ordlyden av «*blant annet*» åpner imidlertid for at reglene om markedsavtaler kan ha andre formål.

Ettersom NSF's regelverk må være i overensstemmelse med NIFs lov, er det klart at det kan søkes veiledning i NIFs regelverk.¹²⁶ Formålet bak bestemmelsene om markedsavtaler i NIFs lov §14-1 er å «*regulere idrettens interne rettighetsforhold hva gjelder arrangementmessige og markedsmessige forhold under iakttakelse av idrettens oppbygning og organisering samt hensynet til solidaritet innen idrettsorganisasjonen*».

NIF oppstiller derfor solidaritet som et formål bak reglene om markedsavtaler. Det kan antas at Norges Skiforbund mener de har rett til å være overordnet skilandslagsutøverne, ettersom de ikke hadde hatt mulighet til å bli toppidrettsutøver uten den oppfølging, organiseringen og støtteapparat NSF har bidratt med. Ettersom solidaritet innebærer at idrettsutøverne skal bidra økonomisk og solidarisk til idretten når deres markedsverdi tilsier det, er solidaritetshensyn i tråd med den tradisjonelle dugnadsånden regelverket til NSF bygger på. Dette støttes av landslagsmodellutvalget uttalelser om at en dårlig finansiering av NSF vil gå utover breddeidretten, ettersom de kommersielle inntektene landslagene genererer benyttes til kompetanseoverføring og rekrutteringstiltak for skiidretten.¹²⁷ 70 prosent av inntektene til NSF stammer fra markedsavtaler.¹²⁸ En overføring av markedsrettighetene til landslagsutøverne vil derfor gå på bekostning av rekrutteringstiltak, og formålet om solidaritet.

Hensynet til solidaritet er anerkjent av EU-domstolen som et legitimt formål. I Bosman-saken uttalte EU-domstolen at oppmuntring til rekruttering og trening av unge fotballspillere kunne begrunne idrettens regelverk.¹²⁹ I ISU-saken bemerket Kommisjonen at eksistensen av en solidaritetsmodell, der inntektene enten er distribuert horisontalt (f.eks. mellom klubber), eller vertikalt (f.eks. mellom profesjonelle og amatørutøvere) kan være et legitimt mål som rettfærdiggjør et brudd på TEUV art. 102.¹³⁰ Den samme tilnærmingen ble benyttet av EFTA-domstolen i de rådgivende uttalelsene i Kristoffersen-saken.¹³¹ I følge EFTA-domstolen er et mål om å oppmuntre til rekruttering og trening av unge idrettsutøvere legitimt. Kommisjonen

---

¹²⁶ NIFs lov §1-1(3)

¹²⁷ NSF (2016) s. 27

¹²⁸ Sak 08/17 Kristoffersen, avsnitt 115

¹²⁹ Sak C-415/93 Bosman, avsnitt 105-106

¹³⁰ Sak AT. 40208 ISU, avsnitt. 222

¹³¹ Sak E-08/17 Kristoffersen saken, avsnitt 116

har også anerkjent beskyttelse av idrettens solidaritetsmodell i «White Paper on Sport».¹³² Solidaritet innenfor idretten kan derfor aksepteres som et legitimt formål. I den videre vurderingen tas det utgangspunkt i at konkurransebegrensningen i Fellesreglementet 206.2 er legitimt begrunnet i solidaritet.

5.4 Proporsjonalitetsvurderingen

Proporsjonalitetsvurderingen som følger av «Wouters-testen» oppstiller tre vilkår. Konkurransebegrensningen må være *egnet til* oppnåelse av det legitime formålet som Fellesreglementet 206.2.5 søker å oppnå. Videre må det vurderes om konkurransebegrensningen er *nødvendig* for oppnåelse av det legitime formålet. Avslutningsvis må en vurdere om konkurransebegrensningen er *forholdsmessig* i lys av det legitime målet som søkes oppnådd. Vurderingene er tilgrensede, og vil derfor gli noe over i hverandre.

I vurdering av egnethet må det vurderes om konkurransebegrensningen er egnet for å oppnå solidaritetsformålet. Terskelen trekkes opp av EU-praksis. I Meca-Medina kom EU-domstolen til at utestengelse av to svømmere var egnet og nødvendig for å oppnå formålet om en dopingfri idrett. Dette ble begrunnet i å sikre en sunn rivalisering mellom idrettsutøverne, og muligheten for å gjennomføre konkurranser. Uten antidopingreglementet ville det skade konkurransen og de økonomiske inntektene.¹³³ I Kommisjonens avgjørelse i ISU-saken anførte ISU at å nekte en tredjepart å arrangere skøytekonkurranser forsvarte solidaritetsmodellen. Kommisjonen kom til at konkurransebegrensningen ikke var egnet for å oppfylle det legitime formål. Det var ikke tale om solidaritet mellom toppidrett og breddeidretten, men snarere solidaritet mellom rike og fattige landslag.¹³⁴ Etter EU-praksis må det derfor godgjøres *på hvilken måte* konkurransebegrensningen er egnet til å oppnå det legitime formålet. Selv om solidaritet er et legitimt formål i seg selv, er ikke det tilstrekkelig. Det må vurderes om inntekten fra markedsavtalene faktisk er benyttet til solidaritetsformål.¹³⁵

I det videre vil vurderingen ta utgangspunkt i regnskapet til NSF for året 2017, som fremlagt i Kristoffersen-saken. Regnskapet er trolig representativt for senere år, selv om det ikke kan utelukkes enkelte avvik. Markedsinntektene utgjør den klart største inntektsposten til NSF. De

---

¹³² European Commission (2007) s. 14

¹³³ Sak C-519/04, Meca Medina, avsnitt 45

¹³⁴ Sak AT.40208 ISU, avsnitt 246

¹³⁵ Sak E-08/17 Kristoffersen, avsnitt 117-120

utgjør over 70% av NSF sine midler, som samlet sett utgjør rundt 311 millioner kroner.¹³⁶ Totalt ble 46 millioner kroner brukt på ulike formål knyttet til arbeidet med solidaritet i 2017.¹³⁷ Norges Skiforbund sitt solidaritetsarbeid består av en rekke tiltak, som blant annet utdanning av trenere, service til klubber og organisering av skirenn. Videre bidrar NSF med utvikling av skianlegg. Sistnevnte er et særlig viktig virkemiddel for å legge til rette og fremme utvikling hos barn og unge. Den pågående Covid-19 pandemien har vist at NSF sitt arbeid med utbygging av idrettsanlegg har vært viktig både for barn og unge og toppidrettsutøvere. Reiserestriksjoner medfører at toppidrettsutøvere i større grad enn tidligere må benytte seg av lokale skianlegg. Den norske twintip-kjører Johanne Killi, er en av mange som uttaler at hun aldri ville oppnådd sportslig suksess uten tilgangen til lokalt skianlegg.¹³⁸ NSF sitt arbeid sikrer muligheten for at alle skal få drive med idrett. Dette må anses som viktig solidaritetsarbeid. Uten markedsinntekter ville ikke NSF hatt muligheten til å arbeide med solidaritet. Konkurransbegrensningen anses derfor som et egnet middel for å oppnå solidaritetsformålet. Dette underbygges av at en vesentlig del av NSF's markedsinntekter, 46 millioner, går til formålet om å støtte og oppmuntre unge idrettsutøvere.

For å vurdere om konkurransbegrensningen er nødvendig, må det undersøkes om andre, mindre inngripende tiltak kan være like effektive for å oppnå solidaritetsformålet.¹³⁹ Problemstillingen reiser vanskelige spørsmål ettersom det kreves en økonomisk vurdering av hvilke alternative finansielle ordninger som kan gi bedre resultater enn dagens sponsorpraksis. Vurderingen må foretas i lys av idrettsutøverens samlede muligheter for å drive individuell markedsføringsaktivitet. Fellesreglementet 206.2.5 gir utøverne rett til å motta en rimelig andel av markedsinntektene. Hadde NSF mottatt alle markedsinntekter, ville det foreligget en uforholdsmessig restriksjon på idrettsutøverens adgang til å inngå sponsoravtaler.¹⁴⁰

Tankegangen om at «topp skaper bredde» er mye debattert. Professor ved Idrettshøyskolen, Kolbjørn Rafoss, mener den norske idrettsmodellen er i utakt med tiden.¹⁴¹ Han mener dette skyldes en utdatert måte å tenke idrett og politikk. Det hevdes at tanken om at topp skaper

---

¹³⁶ Sak E-08/17 Kristoffersen, avsnitt 115

¹³⁷ NSF (2018) s. 60-62

¹³⁸ Se: <https://www.skiforbundet.no/freeski/nyhetsarkiv/2020/4/ringvirkninger/>

¹³⁹ Sak E 8/16 Netfond Holding, avsnitt 126

¹⁴⁰ Sak E-08/17, Kristoffersen, avsnitt 124

¹⁴¹ Rafoss, Kolbjørn, «Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden»

bredde er forskningsmessig lite dokumentert. Videre sår den forskning som foreligger tvil om økt tilslutning på breddenivå når utøvere hevder seg i toppen internasjonalt.¹⁴²

Det er ikke slik at midlene NSF bruker på solidaritet alene finansierer utvikling og bredde i skiidretten. En betydelig del av verdiskapning ligger hos skiklubbene. Trenere og foreldre tar ofte på seg trenerrollen uten å kreve betaling. Videre driftes skiidretten på klubbnivå som oftest av dugnad, hvor kiossalg, lotterier og ildsjeler holder økonomien i klubben gående. Landslagsutvalget har selv uttalt at det årlig legges ned over 5 millioner dugnadstimer i norsk skisport, som til sammen tilsvarer 2880 årsverk.¹⁴³ Det er flere bedrifter som gir midler til finansiering. Norsk Tipping utbetaler penger til breddeidretten gjennom deres overskudd kalt «grasrotandelen».¹⁴⁴ Den 1. desember i år ble det klart at Norges største bank, DnB, gir 106 millioner til 453 lokale prosjekter på Østlandet i pengestøtte.¹⁴⁵ Blant prosjektene, er mye gitt til lokale skilag. Blant annet etablering av treningsanlegg, restaurering av klubbhus og utlånsutstyr. NSF sitt bidrag må selvfølgelig ikke underdrives. Det er klart at tiltakene deres, som utdanning av trening og tilrettelegging for idrettsarrangement er vesentlig for rekruttering av breddeidretten. Likevel er det viktig å belyse at andre aktører bidrar til solidaritet i skiidretten. DnB sitt bidrag på 106 millioner utgjør mer enn det dobbelte av det NSF selv benytter på solidaritetsformål. Det taler for at idrettsutøvere i større grad burde få muligheten til å inngå individuelle sponsoravtaler.

Landslagsmodellutvalget har vurdert alternative finansielle ordninger for å generere markedsinntekter. En modell som ble presentert var å gi utøverne såkalte friperioder til å selge egne markedsrettigheter. Det ble imidlertid påpekt at en slik ordning ville medført at NSF's sponsorater vil bli betydelig mindre verdt, noe som i forlengelsen vil medføre en svekkelse av solidaritet i skiidretten.¹⁴⁶ Det er nærliggende å anta at dersom NSF's finansiering blir dårligere, vil det kuttes i midler til bredden, lenge før det vil få konsekvenser for driften av landslagene. Per dags dato finnes ingen alternative finansielle ordninger som kan føre til at NSF oppnår midler til solidaritet. Konkurransbegrensningen er derfor nødvendig for oppnåelse av det legitime formål om å sikre solidaritet i skiidretten.

---

¹⁴² Rafoss, Kolbjørn, «Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden», side 159

¹⁴³ Sak TOSLO-2016-166104, avsnitt 4.3.3

¹⁴⁴ <https://www.norsk-tipping.no/grasrotandelen/om-grasrotandelen>

¹⁴⁵ <https://www.mynewsdesk.com/no/sparebankstiftelsen-dnb/pressreleases/453-tiltak-for-barn-og-unge-faar-pengestoeette-3053771>

¹⁴⁶ NSF (2016) s. 33

Avslutningsvis må det vurderes om landslagsutøvernes begrensede mulighet for å inngå individuelle sponsoravtaler er forholdsmessig i forhold til å sikre NSF's formål om solidaritet.¹⁴⁷ Landslagsutøvere som Therese Johaug og Johannes Høsflot Klæbo tjener betydelige summer på sportslige prestasjoner. En seier i verdenscupen gir ca. 91.000 kroner i premiepenger. Til sammen mottar tjue løpere premiepenger. Mellom vinneren og nummer tjue er det imidlertid et betydelig gap. Nummer tjue på resultatlisten mottar snaue og «ubetydelige» 917 kroner.¹⁴⁸ En av de mest inntektsbringende langrennskonkurransene er Tour De Ski. En sammenlagtseier i Tour De Ski gir hele 504.000 kroner.¹⁴⁹ Det er derfor klart at NSF's utøvere har muligheter til å opparbeide seg store summer gjennom en skisesong. Dette gjelder imidlertid kun et fåtall utøvere. Det er et trangt nåløy i verdenstoppen. Som en konsekvens mottar kun noen av NSF's landslagsutøvere premiepenger av et slikt kaliber. Utøverne som ikke presterer i verdenstoppen har derfor et mye større behov for ekstern finansiering gjennom individuelle sponsoravtaler.

På den andre side kan landslagsutøverne inngå individuelle sponsoravtaler med utstysleverandører gjennom den nevnte «Skipool-ordningen».¹⁵⁰ Ordningen er positiv i den forstand at en utøver kan velge å inngå utstysavtaler med den hun selv ønsker. På den andre side fører ikke slike utstysavtaler nødvendigvis til økonomisk inntekt. Norges Skiforbund anførte i Kristoffersen-saken at ordningen fører til at *mange* utøvere tjener gode summer på bonusavtaler.¹⁵¹ Med bonusavtaler menes at utstysleverandøren gir utøverne som presterer i konkurranser en bonus i form av økonomiske midler. «Skipool-ordningen» vil for de beste utøverne, som Johaug, Kristoffersen og Klæbo, være svært lukrative. Dette stiller seg imidlertid annerledes for flere andre utøvere.¹⁵² Konsekvensen av «Skipool-ordningen» har vist seg særlig store under Covid-19 pandemien. Norske landslagsutøvere, som Bjørnstad Skar og Solås Taugbøl, risikerer en årslønn under fattigdomsgrensen. Nevnte utøvere, og fler, baserer i stor grad sin inntekt på bonusbaserte utstysavtaler. NSF sin avgjørelse om og ikke delta i internasjonale konkurranser før jul i år, fører til økonomisk usikre tider for utøverne.¹⁵³

---

¹⁴⁷ Sak E-08/17 Kristoffersen, avsnitt 128

¹⁴⁸ Se <https://www.aftenposten.no/sport/langrenn/i/nale7B/store-pengepremier-saa-mye-tjener-langrennsstjernene-paa-suksess>

¹⁴⁹ Se <https://www.aftenposten.no/sport/langrenn/i/nale7B/store-pengepremier-saa-mye-tjener-langrennsstjernene-paa-suksess>

¹⁵⁰ Standardavtalen punkt 5.4

¹⁵¹ Sak E-08/17 Kristoffersen, avsnitt 125

¹⁵² Se https://www.nrk.no/sport/frykter-a-leve-under-fattigdomsgrensen-__na-varsler-sjefen- Alvorsmote-med-tillitsvalgte-1.15275206?fbclid=IwAR2n1p7CAID8XGeOL3Q4EGIlzhHquyuThpn2ePehUVmzcmJgPImANnLfcQU

¹⁵³ https://www.nrk.no/sport/frykter-a-leve-under-fattigdomsgrensen-__na-varsler-sjefen- Alvorsmote-med-tillitsvalgte-1.15275206?fbclid=IwAR2n1p7CAID8XGeOL3Q4EGIlzhHquyuThpn2ePehUVmzcmJgPImANnLfcQU

Langrennssjef Espen Bjervig uttaler at utstyrsavtalene ikke bidrar med nok inntekter for utøverne. Han erkjenner en økonomisk krevende situasjon for utøvere som baserer inntekter på bonusordninger.¹⁵⁴ I Kristoffersen-saken ble en konkret nektelse delvis akseptert ettersom Kristoffersen hadde gode inntektsbringende muligheter. Han hadde 10 utstyrsavtaler som til sammen medførte gode inntekter.¹⁵⁵ NSF sin vurdering av at utøverne samlet sett har gode inntektsmuligheter, synes noe utilstrekkelig. Det er klart at slike muligheter foreligger, men mulighetene er svært begrenset for enkelte utøvere.

Imidlertid gis en utøver rett til å inngå individuelle sponsoravtaler dersom NSF gir tillatelse til avtalen. En nektelse krever «saklig grunn».¹⁵⁶ I realiteten gis slike avtaler dersom avtalene ikke strider med NSFs eller sponsorenes interesse. Som hovedregel gir ikke NSF muligheten til å eksponere merker på bekledning.¹⁵⁷ For sponsorene vil eksponering på klær ofte være det mest lønnsomme. Utøvere blir sett gjennom direktesendt TV hele vinteren, og annonseplass på klær vil for sponsoren bringe bred oppmerksomhet. Det må allikevel påpekes at det å være en del av et landslag i seg selv gir muligheter. Muligheter som ikke ville eksistert dersom landslaget ikke hadde tilstrekkelige finansiering. NSF gir utøvere muligheten til å bli verdens beste skiløper. De står for støtteapparat i form av smørere, trenere, kostholdsveiledere mm. Det er klart at NSF pådrar seg store kostnader som følge av dette, og er derfor avhengig av å generere inntekter gjennom markedsavtalene.

Det å være toppidrettsutøver er allikevel en fulltidsjobb. Ytterst få utøvere jobber ved siden av toppidrettssatingen. I tillegg legges det ned mye arbeid for å forfølge drømmen om å bli best i verden. Ved å være en del av landslaget mottar en utøver ca. 200.000 kroner i året i treningsstipend.¹⁵⁸ Gjennomsnittlig lønn i Norge i 2019 var på 567.480 kroner.¹⁵⁹ Landslaget bidrar med mer enn kun treningsstipend. De står for utgifter knyttet til reise, mat og samlingsopphold. Treningsstipendet er imidlertid fortsatt langt under en gjennomsnittlig lønn i Norge. Dette vil selvfølgelig avhenge av den enkelte utøver, men en stor del av disse har lave inntekter ut over lønnen fra landslaget, jfr. vurderingene ovenfor. En mulighet for utøverne til å kunne inngå individuelle sponsoravtaler vil derfor anerkjenne den jobben de

---

¹⁵⁴ https://www.nrk.no/sport/frykter-a-leve-under-fattigdomsgrensen-__na-varsler-sjefen- Alvorsmote-med-tillitsvalgte-1.15275206?fbclid=IwAR2n1p7CAID8XGeOL3Q4EGIlzhHquyuThpn2ePehUVmzcmJgPlmANnLfcQU

¹⁵⁵ Sak E-08/17 Kristoffersen, avsnitt 18

¹⁵⁶ Jfr. Fellesreglementet 206.2.5

¹⁵⁷ TOSLO-1666104 ... avsnitt

¹⁵⁸ Se <https://www.nrk.no/sport/gjerdalen-tjener-mer-utenfor-landslaget-1.12053571>

¹⁵⁹ Se statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar>

legger ned. Både i form av timer og oppofrelse. Martin Johnsrud Sundby hadde i 2013 en inntekt på godt under millionen. Da var han en av verdens beste skiløpere. På den andre siden av skalaen finner en tidligere landslagsløper, Tord Asle Gjerdalen. I tillegg til treningsstipendiet, som den gang lå på 180.000 kroner, hanket inn 3.255 kroner fra verdenscupen.¹⁶⁰ Det er ingen lukrativ jobb å være skiutøver, med mindre du presterer i toppen av resultatlisten.

Det er klart det oppstår uenigheter mellom NSF og deres utøvere, og flere feider har funnet sine veier til norske nyhetskanaler. Et relatert eksempel er Heidi Weng sitt ønske om å lansere egen kleskolleksjon. NSF vil ikke godta den planlagte kleskolleksjonen. I forbindelsen uttaler markedsansvarlig for NSF, «vi har markedsavtaler og et omfattende reglement å forholde oss til».¹⁶¹ Dette speiler utøvernes ønske om muligheten til å maksimere egen markedsverdi. Kristoffersen-saken er den eneste konflikten som har blitt avgjort av en norsk domstol. I Kristoffersen-saken var den konkrete nektelsen proporsjonal sett opp i mot at Henrik Kristoffersen hadde en inntekt på rundt 10 millioner i året. Det å nekte han en sponsoravtale med Red Bull var dermed berettiget i lys av Kristoffersens inntekt.¹⁶² For å kunne avgjøre hvorvidt et konkret avslag av en individuell sponsoravtale er proporsjonal, må det foretas en vurdering opp mot den enkelte utøvers inntektsgrunnlag. Det er nærliggende å anta at for utøvere med lave inntekter, vil nektelse fort anses å være uproporsjonal sett opp mot formålet om å sikre solidaritet i skiidretten. For utøvere med lave inntekter vil en individuell sponsoravtale heller kunne fremme solidaritetshensynet, ettersom slike utøvere nærmest kan sidestilles med bredden i norsk skiidrett.

Med utgangspunkt i det overnevnte er det på det rene at solidaritet er et legitimt formål. Konkurransbegrensningen i Fellesreglementet 206.2.5 er egnet og nødvendig for å sikre solidaritet til skiidretten. Hvorvidt konkurransbegrensningen er proporsjonal bør avgjøres på bakgrunn av den enkelte utøvers inntektsgrunnlag. Proporsjonalitetstesten vil mest sannsynlig ikke være oppfylt dersom det gjelder en landslagsutøver med lav inntekt. For utøvere med betydelige inntekter vil et avslag nok måtte anses som proporsjonalt. I forlengelsen betyr dette at NSF's landslagsutøvere i større grad burde få muligheten til å inngå individuelle

---

¹⁶⁰ <https://www.nettavisen.no/sport/du-bli-overrasket-nar-du-far-hore-hvor-lite-vi-tjener/s/12-95-3641312>

¹⁶¹ <https://www.vg.no/sport/langrenn/i/oJPEm/heidi-wengs-kleslansering-stoppet-forhandler-med-norges-skiforbund>

¹⁶² Sak TOSLO-166104, Kristoffersen, avsnitt 4.3.3

sponsoravtaler. På denne bakgrunn vil nok Fellesreglementet 206.2.5 måtte anses for å oppstille en utilbørlig konkurransebegrensning.

6 Avslutning

Oppgaven har belyst den viktige rollen EUs konkurransebestemmelser har når det gjelder idrettens regelverk. Det å nekte landslagsutøvere individuelle sponsoravtaler kan være konkurransebegrensende etter EØS-avtalen artikkel 54. Fellesreglementet 206.2.5 utgjør en konkurransebegrensning ettersom NSF utestenger aktører fra sponsormarkedet. Selv om vurderingen viser at det er problematisk at NSF legger tydelige begrensninger på utøvernes mulighet til å inngå individuelle sponsoravtaler, er det likevel nødvendig med markedsregler for å styrke solidaritet i skiidretten. «Wouters-testen» viser imidlertid at NSF ikke nødvendigvis kan nekte enhver utøver inngåelse av individuelle sponsoravtaler. Dette må avgjøres på bakgrunn av utøverens samlede markedsinntekter, herunder muligheten til å drive toppidrett.

Hvorvidt det er riktig eller ikke, er et annet spørsmål. Det er imidlertid rimelig å anta at utfordringen til NSF og andre idrettsorganisasjoner i fremtiden vil være å utforme interne idrettsreglement som ikke skaper konkurransebegrensninger i strid med EUs konkurranserett. At det vil oppstå flere problemstillinger i kontaktflaten mellom idrett og konkurranserett er imidlertid klart. Den Internasjonale olympiske komité sin president, Thomas Bach, har reist velgrunnede bekymringer for idrett og konkurranserett. Foran idrettsministrene i EUs medlemsstater talte han varmt om å beholde den europeiske sportsmodellen.

“It is my sincere hope that we do not lose sight of the important social role of sport by equating it with commercial sports business. We are deeply concerned about certain interpretations of the European treaty and EU competition law with regard to sports.”

“If everything in Europe is looked at only from a business perspective, the social value of sport is lost. Sport is about so much more than business.”¹⁶³

Det gjenstår å se hvordan den fremtidige utviklingen vil bli for idrettsutøveres markedsrettigheter satt opp mot dominerende idrettsforbund. Avgjørelsen fra

---

¹⁶³ Se <https://www.olympic.org/news/ioc-president-at-the-council-of-the-european-union-for-meeting-on-sport-in-the-21st-century>

Bundeskartellamt vil sannsynligvis påvirke enhver fremtidig inngripen fra EU-Kommisjonen. Ettersom avgjørelsen retter seg mot tyske utøvere, er det sannsynlig at avgjørelsen vil medføre at EU-kommisjonen må utdype en ordning med at forhåndsgodkjenning av markedsføring kan være uforenelig med EUs lovgivning. Dermed kan vi forvente oss at EU-domstolen vil forbedre rettssikkerheten og gjennomsiktigheten på et område som blir stadig mer kommersialisert, og det gjenstår å se om sponsorpraksisen til Norges Skiforbund vil opprettholdes i årene fremover.

TEUV	Traktaten om den Europeiske Unions virkemåte OJ: C-115/47 9/5-2008
Lisboa-traktaten	Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, OJ C 306.

Regelverk fra idretten

NIFs lov	Lov 1 januar 2020 Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komités lov, hentet fra: https://www.idrettsforbundet.no/globalassets/idrett/juss/lover/nifs-lov-1.1.2020.pdf
FIS' regelverk	The International Ski Competition rules (FIS 2018), hentet fra: https://assets.fis-ski.com/image/upload/v1540201631/fis-prod/ICR_Cross-Country_2018_clean.pdf
NSFs lov	Lov for Norges Skiforbund (2020) hentet fra: https://www.skiforbundet.no/contentassets/7230ac425e51409b88de662781b646fc/nsfs-lov-versjon-03.02.20.pdf
Fellesreglementet	Norges Skiforbund Fellesreglement (2018), hentet fra https://www.skiforbundet.no/contentassets/11dbcee0ee354d05ab15071068ee2753/norges-skiforbunds-fellesreglement-2018_2019.pdf
NSF	Standardavtalen mellom NSF og utøverne https://www.skiforbundet.no/contentassets/4a9d9fd6876d4c6e9463655aa9c21b5f/landslagsavtale-pr.-25.04.2017.pdf

Domsregister

EU- domstolen

Sak		Side
Sak 7/68	<i>Kommisjonen mot Italia</i>	15
Sak 36/74	<i>Walrave og Koch mot Association Union Cycliste Internationale m.fl.</i>	8,9,10,33
Sak C-309/99	<i>Wouters</i>	3,7,9,10,34,35
Sak 6/72	<i>Continental Can mot Kommisjonen</i>	28,29
Sak 13/76	<i>Doná mot Mantero</i>	8

Sak 27/76	<i>United Brands mot Kommisjonen</i>	18,23,30,34
Sak 85/76	<i>Hoffmann- La Roche mot Kommisjonen</i>	20,24,28
Sak T-51/80	<i>Tetra Park mot Kommisjonen</i>	21,26,27
Sak C-41/90	<i>Höfner</i>	16
Sak C-62/86	<i>AZKO mot Kommisjonen</i>	28
Sak C-415/93	<i>Bosman</i>	6,8,10,36
Forente saker C-51/96 og C-191/97	<i>Deliège</i>	8
Sak C-49/98	<i>Finalarte</i>	24
Sak C-322/81	<i>Michelin mot Kommisjonen</i>	28, 30
Sak T-203/01	<i>Michelin II</i>	28,29
Sak C-180/98	<i>Pavlov</i>	15
Forente saker C-395/96 P og C-396/96	<i>Compagnie maritime belge transport SA mot Kommisjonen</i>	24,28,29,30
Sak T-193/02	<i>Laurent Piau mot Kommisjonen</i>	24,25
Sak T-61/99	<i>Adriatica di Navigazione SpA mot Kommisjonen</i>	17
Sak C-519/04	<i>Meca-Medina og Majcen</i>	9,10,34,35,37
Sak T-219/99	<i>British Airways</i>	18,21,26,28
Sak C-49/07	<i>MOTOE v Elliniko Domosio</i>	16,17,18

EFTA- domstolen

Sak E-08/17 *(Kristoffersen-saken)*

Sak E-8/16 *Netfond Holding*

Kommisjonsavgjørelser

Forente saker 33384 og 33378 *Distribution of Package tours during the 1990 World Cup. OJ L 326/31*

Sak AT.40208 ISU *International Skating Union's Eligibility rules*

Sak COMP/F-2/38.401 *FIA. C169/5*

Tingrettsdommer og Bundeskartellamt

TOSLO-2016-166104 *(Kristoffersen-saken)*

Bundeskartellamt *Decision pursuant to Section 32b GWB Public version, B-226/17 (February 2019)*

Publikasjoner fra kommisjonen og EFTA

European Commission (1997) *Notice on the definition of relevant market for the purposes of Community competition law. OJ C 372, 9.12.1997, s. 5–13*

European Commission(2007) *White paper on Sport. COM(2007) 391 final.*

European Commission(2007b) *The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport. (Staff Working Document)*

European Commission (2009) *Guidance on the Commission's Enforcement Priorities in Applying Article 82 EC Treaty to Abusive Exclusionary Conduct by Dominant Undertakings. OJ C 45, 24.2.2009, s. 7–20.*

European Commission (2009b) *Guidance on the Commission's enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings' (2009) OJ C45*

European Commission (2011) *Sport and free movement: Accompanying document to the Communication, Developing the European Dimension in Sport*

EFTA(1998)

Om avgrensning av det relevante marked innen konkurransen i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)

Rapporter

Norges Skiforbund (2016)

Rapport fra Landslagsmodellutvalget.

<https://www.skiforbundet.no/contentassets/3f785d04ca954571bd385a0e92a36002/landslagsutvalget-sluttrapport-til-horing.pdf>

Norges skiforbund (2018)

Årsberetning 2016-2018.

<https://www.skiforbundet.no/contentassets/b0bf80a4e166426fba24959913ec303e/skitinget-2018-arsberetning-2016-2018.pdf>

Strategiutvalget for idrett (2017)

Den norske idrettsmodellen inn i en ny tid.

https://www.regjeringen.no/contentassets/c6f90b4a8a2a4c20b8a9c3a012888ed4/delrapport2_fra_strategiutvalget_for_idrett-den_norske_idrettsmodellen_inn_i_en_ny_tid-050117.pdf

Norges Idrettsforbund (2015) *Idrettspolitisk dokument*

https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/tema/om-nif/idrettspolitisk-dokument-2015-2019/57_15_nif_idrettspolitisk-dokument-2015-2019_lr_0909.pdf

Sponsor Insight (2016)

Rapport om det norske sponsormarkedet.

<https://www.sponsorinsight.no/insights>

Statistisk Sentralbyrå (2020)

Lønnsstatistikker

<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar>

Nettsider

Will Sparks and Gabriel Pennington, Sports Legal. «*Questions raised Over Marketing Restrictions on Olympic Athletes*». Publisert 9. desember 2019. (lest 7.17.2020)

<https://www.sports.legal/2019/12/questions-raised-over-marketing-restrictions-on-olympic-athletes/>

William Fry, Lexology, «*Mo Farah and Laura Muir Threaten Legal Action against the British Olympic Association*». (lest 7.11.2020)

<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4f5b8ca6-1e61-4f2e-9054-e4893fd189e6>

Norges Idrettsforbund, *organisering*: <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/organisering/> (lest 25.10.2020)

Norges Skiforbund, *organisasjonskart*:

<https://www.skiforbundet.no/contentassets/134161c04d204c529ce39b36e5547359/org.kart2019.png> (lest 25.10.2020)

Norges Skiforbund, *vår historie*. (lest 25.10.2020) <https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/var-historie/>

Norges Skiforbund, *hovedmål og verdigrunnlag*, (lest 20.10.2020)
<https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/felles-lover-og-regler/verdigrunnlag-og-hovedmal/>

Norges Skiforbund, «*overskudd i 2018*». Publisert 14 mai 2019 (lest 25.11.2020)
<https://www.skiforbundet.no/norges-skiforbund/nyheter/2019/5/skiforbundet-med-overskudd-i-2018>

Yasmin Sunde Hoel og Snorre Tønset, NRK. «*Gjerdalen tjener mer utenfor landslaget*». Publisert 19 november 2014 (lest 3.12.2020)
<https://www.nrk.no/sport/gjerdalen-tjener-mer-utenfor-landslaget-1.12053571>

Mynewsdesk, pressemelding. Publisert 1.12.2020 (lest 5.12.2020)
<https://www.mynewsdesk.com/no/sparebankstiftelsen-dnb/pressreleases/453-tiltak-for-barn-og-unge-faar-pengestoette-3053771>

Aftenposten, «*Store premiepenger: Så mye tjener langrennsstjerne på suksess*». Publisert 14 november 2019 (lest 1.12.2020)
<https://www.aftenposten.no/sport/langrenn/i/nale7B/store-pengepremier-saa-mye-tjener-langrennsstjernene-paa-suksess>

Olympic, «*IOC president at the Council of the European Union for meeting on «sport in the 21st century*». Publisert 22.11.2017 (lest 29.11.2020)
<https://www.olympic.org/news/ioc-president-at-the-council-of-the-european-union-for-meeting-on-sport-in-the-21st-century>

Mikal Aaserud, «*Heidi Wengs kleslansering stoppet- forhandlinger med Norges skiforbund*», VG, oppdatert 31.oktober 2017 (lest 05.12.2020)
<https://www.vg.no/sport/langrenn/i/oJPEm/heidi-wengs-kleslansering-stoppet-forhandler-med-norges-skiforbund>

Kaja Marie Snare, «*kanskje ikke så rart at Petter Northug valgte å gå til et privatlag*», nettavisen. Publisert 28.juni 2013 (lest 05.12.2020)
<https://www.nettavisen.no/sport/du-blir-overrasket-nar-du-far-hore-hvor-lite-vi-tjener/s/12-95-3641312>

Norges Skiforbund, «*#ringvirkninger*», Skiforbundet. Publisert 1.januar 2020 (lest 5.12.2020)
<https://www.skiforbundet.no/freeski/nyhetsarkiv/2020/4/ringvirkninger/>

Norsk Tipping, «*Om grasrotandelen*» (lest 1.12.2020). <https://www.norsk-tipping.no/grasrotandelen/om-grasrotandelen>

Mikael Emil Aaserud og Anders Skjerdingsstad, «*Frykter Norge dropper flere renn:- Da er jeg under fattigdomsgrensa I lønn, det er irriterende*». Publisert 8.desember 2020 (lest 08.12.2020)
https://www.nrk.no/sport/frykter-a-leve-under-fattigdomsgrensen-__na-varsler-sjefen-alvorsmote-med-tillitsvalgte-1.15275206?fbclid=IwAR2n1p7CAID8XGeOL3Q4EGIlzhHquyuThpn2ePehUVmzcmJgPImANnLfcQU